บทที่ 4

การใช้เอกสารจากระบบคอมพิวเตอร์เป็นพยานในกฎหมายไทย

4.1 ปัญหาการรับฟังพยานเอกสารจากระบบคอมพิวเตอร์เป็นพยานในกฎหมายไทย

เอกสารจากระบบคอมพิวเตอร์นั้นแตกต่างจากเอกสารอื่น ๆ คือเอกสารจากระบบคอมพิวเตอร์ สามารถจะพิมพ์ขึ้นใหม่ได้โดยที่ได้ผ่านการเตรียมร่างต้นแบบขึ้นโดยอุปกรณ์ทางเครื่องกล ซึ่งแม้จะมีการแก้ไขดัดแปลง เช่น ลบข้อความ แทรกข้อความ เปลี่ยนแปลงข้อความ ฯลฯ วิธีการเหล่านั้นจะไม่มีผลทำให้เอกสารจากคอมพิวเตอร์ปรากฏมีร่องรอยของการแก้ไขดัดแปลงที่ตัวเอกสาร ดังนั้นเมื่อมีความจำเป็นต้องใช้เอกสารจากคอมพิวเตอร์เป็นพยานในศาลนั้น จะต้องศึกษาว่าเอกสารจากระบบคอมพิวเตอร์เป็นพยานชนิดใดสามารถรับฟังเป็นพยานในศาลได้หรือไม่ ถ้าสามารถรับฟังเป็นพยานได้นั้นควรจะมีหลักเกณฑ์อย่างไรในการรับฟัง

4.1.1 ลักษณะการเป็นพยานของเอกสารจากคอมพิวเตอร์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและวิธีพิจารณาความอาญาแบ่งตามวิธีการนำพยานเข้าสืบออกเป็น 1. พยานบุคคล 2. พยานเอกสาร 3. พยานวัตถุ

1. พยานบุคคล หมายถึง ถ้อยคำของบุคคลธรรมดาที่มาให้การต่อหน้าศาลเพื่อค้ำจุนข้อความหรือข้อต่อสู้ของตน[1]

---

[1]ประมูล, สุวรรณศร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 7.(กรุงเทพฯ : นิติบรรณการ,2517)11. ได้ให้คำนิยามความหมายของพยานบุคคลว่า หมายถึงถ้อยคำของบุคคลที่มาให้การต่อศาลและศาลได้จดบันทึกเป็นข้อความไว้ในสำนวนความ ฉะนั้นจึงหมายถึงพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นจากคำให้การของบุคคลต่อศาล

เข็มชัย ชุติวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพครั้งที่ 1.(กรุงเทพฯ :บริษัทประยูรวงศ์จำกัด, 2527) , หน้า 213. ได้ให้คำนิยามความหมายของพยานบุคคลว่า หมายถึงคำพูดของพยานที่มาให้การต่อศาลด้วยปาก.

2. พยานเอกสาร หมายถึง ข้อความหรือเครื่องหมายใด ๆ ที่อยู่บนกระดาษ หนังสือหรือวัตถุอื่นใด โดยทำให้ปรากฏความหมายด้วย ตัวอักษร ตัวเลข ผังหรือแผนอย่างอื่น จะเป็นไปโดยวิธีพิมพ์ ถ่ายภาพ หรือวิธีอื่นใด ซึ่งคู่ความเสนอต่อศาลเพื่อใช้ความหมายของข้อความ หรือเครื่องหมายนั้นพิสูจน์ความจริง[2]

3. พยานวัตถุ หมายถึง วัตถุ สิ่งของที่คู่ความอ้างเป็นพยาน และส่งศาลเพื่อให้ศาลตรวจดูเป็นหลักฐานเพื่อพิสูจน์ค้ำจุนข้ออ้างหรือข้อต่อสู้ของตน[3]

เอกสารจากคอมพิวเตอร์ หมายถึง แผ่นกระดาษหรือแผ่นเอ็นใดที่สามารถพิมพ์ข้อความประโยครูปต่าง ๆ ได้โดยข้อความ ประโยค รูปต่าง ๆ นั้น พิมพ์โดยใช้เครื่องพิมพ์ซึ่งรับข้อมูลการพิมพ์มาจากเครื่องคอมพิวเตอร์*

---

[1] (๓๑)ยิ่งศักดิ์ กฤษณะจินดา, กฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 227. ได้ให้คำนิยามพยานบุคคลว่าหมายถึง บุคคลธรรมดาซึ่งรู้เห็นเหตุการณ์ในคดี และถูกคู่ความในคดีอ้างเข้ามาเป็นพยานหลักฐานเพื่อค้ำจุนข้อหาหรือข้อต่อสู้ของตน

[2] ประมูล สุวรรณศร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 12.
เข็มชัย ชุติวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 213.
ยิ่งศักดิ์ กฤษณาจิดา, กฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 221.

[3] ประมูล สุวรรณศร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 12.
เข็มชัย ชุติวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 220.
ยิ่งศักดิ์ กฤษณาจินดา, กฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 243.

*ตามความเป็นจริงแล้วผลลัพธ์ (output) จากคอมพิวเตอร์นั้นมีหลายรูปแบบ ทั้งในรูปของเอกสารจากคอมพิวเตอร์ (printout), magnatic tape, diskekt. แต่ผลลัพธ์ (output) จากคอมพิวเตอร์ที่จะสามารถเสนอเป็นพยานหลักฐานได้นั้น จะต้องเป็นรูปแบบที่ศาลสามารถอ่านหรือเข้าใจได้ โดยจะต้องทำในรูปของเอกสารที่สามารถอ่าน หรือดูได้เข้าใจดังตัวอย่างเช่น ความเห็นของกรรมการร่าง Federal Rule of Evidence มาตรา 1001.3 ได้ให้เหตุผลที่กฎหมายยอมรับว่า เอกสารจากคอมพิวเตอร์เป็นต้นฉบับเอกสาร เนื่องจากปัจจุบันนี้วิทยาการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการเก็บข้อมูลได้ขยายวงกว้างออกไป แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบที่สำคัญของข้อมูลข่าวสารที่จะสามารถใช้งานได้ตามวัตถุประสงค์ จะต้องอยู่ในรูปลายลักษณ์อักษรและตัวหนังสือเหมือนเดิมนั่นเอง

ดังนั้นเมื่อคู่ความเสนอเอกสารจากคอมพิวเตอร์ต่อศาล เพื่อใช้ความหมายของข้อความหรือเครื่องหมายนั้นพิสูจน์ข้อเท็จจริง จึงถือได้ว่าเอกสารจากระบบคอมพิวเตอร์เป็นพยานเอกสาร และในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้เขียนได้มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะกรณีการใช้ความหมายของข้อความ หรือเครื่องหมายพิสูจน์ความจริงเท่านั้น

เนื่องจากเอกสารจากคอมพิวเตอร์ถือว่าเป็นพยานเอกสาร ดังนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อคู่ความนำเอกสารจากระบบคอมพิวเตอร์เสนอเป็นพยานสามารถรับฟังเป็นพยานได้หรือไม่ ปัญหาในการรับฟังพยานเอกสาร คือปัญหาในเรื่องกฎพยานบอกเล่าและปัญหาในเรื่องการรับฟังต้นฉบับของเอกสาร

4.1.2 <u>กฎพยานบอกเล่า</u> (hearsay Rule)

สืบเนื่องมาจากกฎหมายไทยเป็นกฎหมายที่มีลักษณะพิเศษ คือมีรูปแบบกฎหมายเป็นระบบประมวลกฎหมาย แต่มีระบบพิจารณาคดีค่อนไปทางระบบกล่าวหาตามแบบอังกฤษ ดังนั้นจึงเป็นปัญหาว่า "บทตัดพยานบอกเล่า" (rule against hearsay) นั้นเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายลักษณะพยานหรือไม่ และจากปัญหานี้เองจึงก่อให้เกิดปัญหาที่ยังไม่ยุติ ในกฎหมายลักษณะพยานของไทยจนกระทั่งทุกวันนี้[4] และปัญหาความไม่แน่นอนของกฎหมายว่าโดยหลักแล้วพยานบอกเล่านั้นรับฟังได้หรือไม่ เนื่องจากในกฎหมายไทยยังไม่มีบทบัญญัติจำกัดความหมายของพยานบอกเล่าไว้ หากแต่ปล่อยให้เป็นดุลยพินิจของศาลที่จะวินิจฉัยว่า พยานชนิดใดเป็นพยานบอกเล่า และพยานบอกเล่าชนิดใดควรรับฟังได้ ซึ่งศาลฎีกายึดถือตามหลักกฎหมายอังกฤษทำให้เกิดผลเสีย คือไม่มีความแน่นอนของกฎหมาย เนื่องมาจากปัญหาในทางทฤษฎีจะต้องสามารถวิเคราะห์ได้ว่าพยานบอกเล่าในกฎหมายไทยนั้นมีความหมายอย่างไร พยานบอกเล่าในกฎหมายไทยนั้น หมายถึงเฉพาะพยานบุคคลเท่านั้นหรือจะมีความหมายรวมถึงพยานเอกสารด้วย[5]

---

[4]จรัญ ภักดีธนากุล "บทตัดพยานบอกเล่าในกฎหมายไทย," <u>วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์</u> 6 (กันยายน - ธันวาคม 2524) : 2.

[5]เข็มชัย ชุติวงศ์, "ความหมายของพยานบอกเล่า," <u>บทบัณฑิตย์</u> 38 ตอน 2 (2524), 183-184; เรื่องพยานบอกเล่าในกฎหมายไทยมีมาจาก ป.วิ.พ. มาตรา 95 ซึ่งบัญญัติว่า "ห้ามมิให้ยอมรับฟังพยานบุคคลใด เว้นแต่บุคคลนั้น...(2).....เป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวใน

พยานบอกเล่าในกฎหมายไทยนั้นมีที่มาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95 ซึ่งบัญญัติว่า"ห้ามมิให้ยอมรับฟังพยานบุคคลใดเว้นแต่พยานบุคคลนั้น...(2) เป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเองโดยตรง...." ซึ่งทำให้นักกฎหมายบางท่านมีความเห็นว่า พยานบอกเล่าที่ใช้ในกฎหมายไทยหมายถึง พยานบุคคลที่จะมาเบิกความต่อศาลถึงข้อเท็จจริงอันใดอันหนึ่ง ซึ่งข้อเท็จจริงนั้นตนมิได้เห็น มิได้ยิน และมิได้รับรู้มาเองโดยตรงหากแต่ได้ยินคนอื่นเขาเล่าให้ฟังมาอีกต่อหนึ่ง แต่ผู้เขียนมีความเห็นว่าความหมายของพยานบอกเล่าควรที่จะรวมถึงพยานเอกสารด้วย ในกรณีที่คู่ความเสนอพยานเอกสารนั้นมาเพื่อพิสูจน์ความจริง เนื่องจากเหตุผลที่ว่าในกรณีที่ผู้เขียนนำข้อความที่มีผู้อื่นเขียนไว้แล้วมาเขียนซ้ำอีก หรือเป็นพยานเอกสารซึ่งผู้จัดทำเอกสารได้จดข้อความโดยการคัดลอกมาจากเอกสารที่ผู้อื่นได้จดบันทึกไว้ จะเห็นได้ว่าพยานเอกสารชนิดนี้ เป็นพยานบอกเล่าที่มีอันตรายมากยิ่งกว่าพยานบุคคล เนื่องจากไม่ได้ผ่านหลักเกณฑ์ 3 ประการ เพื่อป้องกันพยานเบิกความเท็จ คือ 1. การสาบานตน 2. การที่ศาลสังเกตุอากัปกิริยาของพยานขณะเบิกความ 3. การถามค้าน (cross-examination) ของฝ่ายตรงข้าม

กลวิธีในการถามค้านซึ่งนักกฎหมายเชื่อถือกันว่า เป็นวิธีที่ได้ผลศักดิ์สิทธิ์ที่สุดในการประกันความถูกต้อง[7] แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ได้อนุญาตให้รับฟังได้ เพราะพยานบอกเล่าที่เป็นเอกสารต่างกับพยานบอกเล่าที่เป็นบุคคล ตรงที่พยานเอกสารเขียนไว้อย่างไรก็เป็นอย่างนั้นไม่อาจเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขต่อไปได้และจะซักถามเอกสารก็ไม่ได้ ส่วนพยานบุคคลอาจเบิกความมากหรือน้อยไปก็ได้ และถ้าได้ถูกคัดค้านแล้วก็อาจแสดงให้เห็นพิรุธในคำพยานนั้นได้นอกจากนั้นพยานที่ได้ยินเขาบอกมาอีกต่อหนึ่งนั้น อาจได้ยินผิด เข้าใจผิดหรืออาจแปลความที่รับบอกมานั้นผิดความประสงค์ของผู้บอกก็ได้[8]

ดังนั้นในกรณีเอกสารจากระบบคอมพิวเตอร์ ผู้เขียนมีความเห็นว่าคู่ความสามารถนำเสนอเข้าเป็นพยานหลักฐานได้โดยไม่ติดปัญหากฎพยานบอกเล่า (hearsay Rule)

---

[6] (ต่อ) เรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเองโดยตรง...ดังนั้นทำให้มีความเห็นว่าพยานบอกเล่าที่ใช้ในกฎหมายไทยหมายถึงพยานบุคคลที่มาเบิกความต่อศาลถึงข้อเท็จจริงอันใดอันหนึ่ง ซึ่งข้อเท็จจริงนั้นตนมิได้เห็น มิได้ยิน และมิได้รับรู้มาเองโดยตรงแต่หากได้ยินบุคคลอื่นมาเล่าให้ฟังอีกต่อหนึ่ง.

[7] เรื่องเดียวกัน, หน้า 187.

[8] เรื่องเดียวกัน, หน้า 196.

เนื่องจากเหตุผลดังนี้คือ

1. กฎหมายลักษณะพยานของไทย ตั้งแต่เมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว พระราชบัญญัติให้ใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 4 ได้บัญญัติ "ให้ยกเลิกบรรดากฎหมาย กฎและข้อยกเว้นอื่น ๆ ในส่วนที่มีไว้แล้วในประมวลกฎหมายนี้ หรือซึ่งขัดแย้งกับประมวลกฎหมายนี้ " เป็นผลให้หลักกฎหมายเกี่ยวกับบทตัดพยานบอกเล่าที่เคยมีอยู่ชัดแจ้งแต่เดิมต้องลางเลือนไป เพราะตามกฎหมายใหม่นี้แหามีบทบัญญัติห้ามรับฟังพยานบอกเล่าไว้ชัดเจนไม่มีเพียงมาตรา 95 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งบัญญัติว่า "ห้ามมิให้ยอมรับฟังพยานบุคคลใดเว้นแต่บุคคลนั้น....(2) เป็นผู้ได้ยินหรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเองโดยตรง..."[9] ดังนั้นเมื่อบทบัญญัติในการรับฟังพยานบอกเล่าไม่ชัดแจ้ง โดยให้อยู่ในดุลพินิจของศาล ผู้เขียนจึงเห็นว่ากฎหมายไทยนั้นมีทางออกที่จะรับฟังเอกสารจากคอมพิวเตอร์ได้ โดยใช้ดุลพินิจที่จะยอมรับเอกสารจากคอมพิวเตอร์ให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานในศาลได้

2. เนื่องจากกฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติห้ามรับฟังพยานบอกเล่าที่เป็นพยานเอกสาร ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 95 ระบุชัดว่าให้ใช้บังคับเฉพาะพยานบุคคล[10] และหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของพยานเอกสารนั้นมีหลักเกณฑ์ในกฎหมายเขียนไว้โดยเฉพาะ ดังนั้นเอกสารจากระบบคอมพิวเตอร์ที่เป็นพยานบอกเล่าสามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

3. ในปัจจุบันความคิดเห็นของศาลได้เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเดิมนั้นศาลไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานชั้นสอง แต่เนื่องจากพยานหลักฐานที่ดีที่สุดอาจจะไม่มีอยู่หรือหาไม่พบ หรือการกระทำบางอย่างหาพยานหลักฐานยากเนื่องจากมีวิธีการที่ลี้ลับ จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น

---

[9]จรัญ ภักดีธนากุล, "บทตัดพยานบอกเล่าในกฎหมายไทย, " : 3-4

[10]เข็มชัย ชุติวงศ์, "ความหมายของพยานบอกเล่า," : 195.

ทำให้ศาลเห็นว่า พยานหลักฐานชั้นสองนั้นศาลรับฟังได้ เพราะไม่มีกฎหมายห้ามรับฟัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญา ปวิอ.มาตรา 226 มิได้ห้ามรับฟังพยานชั้นสองแต่ประการใด ในทางปฏิบัติศาลจึงรับฟังพยานหลักฐานชั้นสอง แต่อย่างไรก็ตาม การที่ศาลจะเชื่อถือพยานหลักฐานชั้นสองเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่จะวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานว่า พยานชั้นสองที่นำเข้าสืบนั้นมีน้ำหนักพอที่จะฟังลงโทษจำเลยได้หรือไม่ หากมีน้ำหนักน้อยเป็นที่สงสัย ศาลก็จะพิพากษายกฟ้อง โดยเหตุนี้จึงเป็นหน้าที่ของคู่ความที่นำพยานชั้นสองเข้าสืบจะต้องพิสูจน์ให้เห็นด้วยว่า พยานที่ดีที่สุดนั้นไม่สามารถจะนำมาสู่ศาลได้เพราะเหตุใด หากมีเหตุผลดีจะทำให้น้ำหนักคำพยานชั้นสองเด่นชัดและหนักแน่นขึ้น ซึ่งศาลสามารถเชื่อได้เลยว่าจำเลยเป็นผู้ทำความผิดจริง สามารถลงโทษได้

ดังนั้นในปัจจุบันจึงมีความเห็นว่าในคดีอาญาไม่มีกฎหมายใดห้ามมิให้รับฟังพยานบอกเล่า ด้วยเหตุนี้พยานบอกเล่าจึงสามารถนำเข้าสืบให้ศาลรับฟังได้ ความคิดเห็นนี้ย่อมแตกต่างไปจากความคิดเห็นเดิม ที่ไม่รับฟังพยานบอกเล่า และปรากฏเสมอว่าขณะนี้ศาลยอมรับฟังพยานบอกเล่า ในคดีอาญาลงโทษจำเลยได้

ในคดีอาญาพยานบอกเล่าที่ศาลรับฟังลงโทษจำเลยได้แก่ คำกล่าวของผู้ตายก่อนตาย คำกล่าวของหญิงผู้เสียหายในคดีข่มขืนกระทำเราหรือกระทำอนาจาร ถ้อยคำของผู้ต้องหาและพยานในชั้นสอบสวน พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องและเกิดขึ้นกระชั้นชิดกับข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นแห่งคดี พยานหลักฐานเกี่ยวกับความเห็น คำกล่าวของจำเลยที่ทำให้ตนเองเสียผลประโยชน์[11]

4. ในปัจจุบันประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายภาคพื้นยุโรปและแม้แต่ประเทศไทยเองศาลมีแนวโน้มจะอนุญาติให้สืบพยานทั้งหมดไปก่อน ไม่ว่าจะเป็นพยานที่รับฟังได้หรือไม่แล้วศาลจึงวินิจฉัยในตอนทำคำพิพากษาอีกทีหนึ่งว่าจะรับฟังพยานชั้นใด ไม่รับฟังพยานชั้นใด[12] ดังนั้นในทางปฏิบัติในศาลไทยจึงไม่เคร่งครัดในขั้นตอนการรับฟังพยานหลักฐาน

---

[11]มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, กฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 (กรุงเทพมหานคร : วิฒตอรี่ เพาเวอร์ พอยท์, 2528), หน้า 184.

[12]เชิดชัย ชุติวงศ์, "กฎเกณฑ์ของพยานหลักฐานสำหรับศาลสหรัฐ, (Federal Rule of Evidence), "อัยการนิเทศน์ 45 (2526),หน้า 513.

5. ในปัจจุบันประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศแม่บทของระบบคอมมอนลอว์ หลักเกณฑ์การรับฟังพยานบอกเล่าไม่เคร่งครัดเหมือนในสมัยก่อน[13] เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และพยานบอกเล่าบางชนิดมีคุณค่าควรแก่การรับฟังดังจะเห็นได้จากอังกฤษได้สร้างข้อยกเว้นหลักทั่วไปนั้นขึ้นไว้มากมาย เช่น คำกล่าวที่เป็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์(res gester) คำกล่าวของผู้ตายในขณะใกล้ตายถึงเหตุที่ทำให้ตนตาย และคำรับนอกศาลของตัวความ เป็นต้น กฎหมายส่วนที่เกี่ยวกับข้อยกเว้นนี้เองที่ถูกวิจารณ์อย่างหนักตลอดมาว่ามากมายจนเพาให้สับสน ยากที่จะจดจำและทำความเข้าใจได้ทั่วถึง ไม่เป็นระบบเพราะพัฒนาทีละเล็กทีละน้อยตามแนวคำพิพากของศาล และบางส่วนเป็นผลกระทบมาจากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของกฎหมายอังกฤษโดยเฉพาะ แม้แต่ผู้พิพากษาของอังกฤษเองยังได้เคยตำหนิบรรดาข้อยกเว้นของบทตัดพยานบอกเล่าที่กระจัดกระจายกันอยู่เหล่านั้น และด้วยเหตุนี้เองทำให้เกิดการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับบทตัดพยานบอกเล่าขึ้น ทั้งในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา โดยทั้งสองประเทศยังคงบทตัดพยานบอกเล่าอันเป็นหลักทั่วไปไว้ แต่แก้ไขปรับปรุงจัดระบบกฎหมายส่วนที่เกี่ยวกับข้อยกเว้นเสียใหม่ดังนี้

ในอังกฤษได้แก้ไขปรับปรุงกฎหมายดังกล่าว โดยวิธีให้รัฐสภาตราเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรออกมาใช้ควบคู่ไปกับกฎเกณฑ์เดิมที่มีอยู่ เริ่มตั้งแต่ The Evidence Act 1938 ซึ่งบัญญัติให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่าที่อยู่ในรูปเอกสาร (documentary hearsay) เป็นพยานในคดีแพ่งได้ ต่อมาในปี ค.ศ. 1968 ได้มี The Evidence Act 1968 ออกมาใช้บังคับอีกฉบับหนึ่งบัญญัติให้รับพยานบอกเล่าในคดีแพ่งได้ ทั้งในรูปพยานเอกสารและพยานบุคคล โดยมีเงื่อนไขในการรับฟังอยู่บางประการเท่านั้น เช่นต้องการบอกกล่าวแสดงเจตนาที่จะสืบพยานบอกเล่าต่อคู่ความฝ่ายตรงข้ามเสียก่อนเป็นต้น ส่วนในคดีอาญานั้นมี The Criminal Evidence Act

---

[13]มยุรี จามิกรานนท์, "การรับฟังพยานบอกเล่าของศาลไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 63.ข้อยกเว้นให้รับฟังพยานบอกเล่าของศาลอังกฤษได้เกิดมีขึ้นพร้อม ๆ กับการที่มีการวางหลักเกณฑ์ห้ามรับฟังพยานบอกเล่า เนื่องจากศาลอังกฤษได้เกิดที่จะเลิกล้มหรือปฏิเสธที่จะรับฟังพยานหลักฐานที่เป็นพยานบอกเล่าในบางกรณีได้ เช่น สมุดบันทึกการค้าซึ่งถือว่าเป็นพยานบอกเล่าและยอมให้รับฟังได้นับแต่ในสมัยประวัติศาสตร์ ต่อมาเมื่อหลักห้ามรับฟังพยานบอกเล่าได้ชัดเจนขึ้นจนถือเป็นกฎเกณฑ์แน่นอนแล้ว ข้อยกเว้นต่าง ๆ ก็เริ่มพัฒนาและถูกรวบรวมขึ้นเพื่อใช้เป็นทางผ่อนคลาย แก้ไขและมีการยอมให้รับฟังได้เป็นบางครั้งบางคราว จนกระทั่งประมาณปี คศ.1950 จึงยอมรับเป็นที่แน่นอนว่าพยานของบอกเล่าบางอย่างน่าเชื่อถือและมีค่าควรแก่การรับฟัง

1965 ออกมาแก้ไขเฉพาะเรื่องบันทึกในทางการค้าหรือธุรกิจ(Trade or Business Record) ว่าแม้จะเป็นพยานบอกเล่าก็รับฟังได้ และในปี ค.ศ. 1984 ได้มีการแก้ไขบทบัญญัติในคดีอาญาครั้งใหญ่ คือ Criminal Evidence Act 1984 ในเรื่องการรับฟังพยานบอกเล่า

ส่วนในสหรัฐอเมริกานั้น ได้มีการเริ่มแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในเรื่องนี้มาก่อนในอังกฤษโดยระยะแรกในแต่ละมลรัฐต่างก็ได้แก้ไขกันไปตามรูปแบบและวิธีการที่เห็นว่าเหมาะสมกับมลรัฐของตนก่อนจนกระทั่งในปลายปี ค.ศ.1972 ศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาได้ประกาศใช้ The Federal Rule of Evidence สำหรับศาลสหรัฐเป็นแนวเดียวกัน เริ่มมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ.1973 ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับพยานบอกเล่านั้น ยังถือหลักทั่วไปว่าพยานบอกเล่าเป็นพยานหลักฐานไม่ได้ เว้นแต่จะมีบทกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นยกเว้นไว้ (Rule 802) ส่วนข้อยกเว้นของพยานบอกเล่าที่เดิมกระจัดกระจายกันอยู่อย่างมาก และไม่เป็นระบบนั้นได้ถูกรวบรวมดัดแปลงแก้ไข และจัดระบบให้อยู่ด้วยกันในกฎข้อ 803 และกฎข้อ 804 บัญญัติรวมบรรดาข้อยกเว้นที่ไม่คำนึงว่าประจักษ์พยานจะมีตัวตนอยู่หรือไม่ไว้ด้วยกันทั้งหมด ส่วนกฎข้อ 804 บัญญัติรวมข้อยกเว้นที่จะรับฟังพยานบอกเล่าได้เฉพาะเมื่อไม่สามารถได้ตัวประจักษ์พยานเท่านั้น กฎข้อนี้ได้บัญญัติถึงสถานการณ์ที่ถือว่าไม่อาจได้ตัวประจักษ์พยานมาเอาไว้ด้วย นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัตินิยามความหมายของคำว่าพยานบอกเล่าเอาไว้ในกฎข้อ 801 ด้วย กับทั้งยังมีข้อยกเว้นทั่วไปที่เปิดทางให้ศาลได้มีการพัฒนากฎหมายเรื่องนี้โดยพิจารณาเอาไว้อีกในกฎข้อ 803 หัวข้อที่ 24 และกฎข้อ 804 หัวข้อที่ (6) ซึ่งบัญญัติว่าพยานบอกเล่าที่แม้จะไม่อยู่ในบรรดาข้อยกเว้นที่ระบุไว้ข้างต้น แต่ถ้าเป็นพยานบอกเล่าที่อยู่ในสภาพที่น่าเชื่อถืออย่างยิ่งแล้วก็ให้รับฟังได้[14]

4.1.3 <u>หลักเกณฑ์การรับฟังต้นฉบับเอกสาร</u>

หลักเกณฑ์การรับฟังต้นฉบับเอกสารนั้น มีที่มาจากหลักพยานหลักฐานที่ดีที่สุด(best evidence rule) ซึ่งหมายความว่าคู่ความจะต้องนำพยานหลักฐานที่มีคุณภาพสูงสุดมาพิสูจน์ เช่น กรณีที่มีต้นฉบับเอกสารกับสำเนาเอกสาร ก็ต้องนำต้นฉบับเอกสารมาพิสูจน์หรือกรณีที่มีพยานโดยตรงและพยานแวดล้อมก็ต้องนำพยานโดยตรงเข้ามาสืบ ดังนั้นกรณีที่พยานไม่อาจมาศาลได้เพราะตายหรือสูญหายหรือถูกทำลาย ก็อาจนำพยานที่ด้อยกว่ามาสืบแทนได้ แต่ต้องเป็นพยานที่

---

[14]จรัญ ภักดีธนากุล, "แนวการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับบทตัดพยานบอกเล่าของไทย," <u>วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์</u> 7 (ตุลาคม 2525),หน้า 68-69.

ดีที่สุดที่สามารถนำสืบได้ เช่น รายงานหรือบันทึกที่เป็นพยานบอกเล่าหรือสำเนาเอกสาร แต่อย่างไรก็ตามพยานหลักฐานที่ดีที่สุดนี้ก็ไม่เคยได้รับการรับรองว่าเป็นถ้อยคำที่พอเพียงหรือแน่นอน ถึงแม้ว่าในปี ค.ศ.1700 จะมีอิทธิพลต่อการสร้างหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพยานหลักฐานโดยเฉพาะเจาะจงในปัจจุบันนี้ความคิดเห็นส่วนใหญ่ของนักกฎหมาย ถือว่าไม่มีกฎนี้อีกแล้วและกฎหมายพยานหลักฐานที่ดีที่สุดที่ปรากฏให้เห็นอยู่จนทุกวันนี้คือ หลักที่จะต้องนำสืบด้วยต้นฉบับของเอกสาร[15] ดังนั้นในกรณีที่คู่ความนำเอกสารจากคอมพิวเตอร์เสนอเข้าเป็นพยานหลักฐาน ปัญหาที่คู่ความจะต้องเผชิญ คือ เอกสารจากคอมพิวเตอร์นั้นเป็นต้นฉบับหรือไม่ และการที่คู่ความนำเอกสารจากคอมพิวเตอร์นำเสนอเป็นพยานหลักฐานนั้น จะขัดต่อหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 93 หรือไม่ เนื่องจากกฎหมายกำหนดไว้ว่าเฉพาะแต่ต้นฉบับเอกสารเท่านั้นที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานได้

จากที่เคยกล่าวไว้แล้วว่าเอกสารจากคอมพิวเตอร์นั้นแตกต่างจากเอกสารอื่น ๆ คือเอกสารจากคอมพิวเตอร์ สามารถจะพิมพ์ขึ้นใหม่ได้โดยที่ได้ผ่านการเตรียมร่างต้นแบบขึ้นโดยอุปกรณ์ทางเครื่องกล ซึ่งแม้จะมีการแก้ไขดัดแปลง เช่น ลบข้อความ แทรกข้อความ เปลี่ยนแปลงข้อความ ฯลฯ วิธีการเหล่านี้จะไม่มีผลทำให้เอกสารจากระบบคอมพิวเตอร์ ปรากฏมีร่อยรอยของการแก้ไขดัดแปลงที่ตัวเอกสาร และยิ่งไปกว่านั้นเมื่อนำคอมพิวเตอร์มาประมวลผลด้านเอกสาร, การบัญชี, ระบบฐานข้อมูลและอื่น ๆ คอมพิวเตอร์จะบันทึกข้อความไว้ในรูปของสนามแม่เหล็กเป็นโค้ดลงในเทปแม่เหล็ก, แผ่นจานแม่เหล็ก(diskette) แทนการบันทึกลงในแผ่นกระดาษ หรือแผ่นฟิล์ม เวลาต้องการจะใช้ เช่น ให้คอมพิวเตอร์ทำการประมวลผล หรือทำการอ่านออกมาทางจอภาพ หรือพิมพ์ออกทางเครื่องพิมพ์ คอมพิวเตอร์จะทำหน้าที่ถอดโค้ดเป็นภาษาที่มนุษย์ต้องการอีกที่หนึ่ง จึงเป็นปัญหาที่น่าคิดว่า "อะไร? คือ ต้นฉบับที่แท้จริง" ซึ่งในกรณีนี้ ต้นฉบับที่แท้จริงอาจจะเป็น รหัสที่เป็นสนามแม่เหล็กที่บันทึกอยู่ในจานแม่เหล็ก(diskette), เทปแม่เหล็ก(magnetic tape) หรือกระดาษแผ่นพิมพ์ที่พิมพ์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์(print out)[16] หรือข้อความที่พิมพ์ออกทางจอภาพ(monitor) ซึ่งยังไม่สามารถระบุ กำหนดลงไปได้แน่ชัด และจากปัญหาในด้านความลำบากที่จะแยกแยะว่า เอกสารจากระบบคอมพิวเตอร์เป็นต้นฉบับหรือไม่ ในเรื่องนี้สหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมาย The Federal Rule of Evidence

---

[15]Mc. Cormic. Mc. Cormick on Evidence, 3rd ed. (St. Paul, Minn : West Publishing Co., 1972), P.560.

[16]แนทชัย เพียรสนอง, "เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์, "ดุลพาห 33 (กันยายน - ตุลาคม 2529), หน้า 32.

รับรองในกฎข้อ 1001.3 ว่าต้นฉบับของข้อเขียนหรือบันทึกคือตัวข้อเขียนหรือบันทึกนั้นเองซึ่งคู่ฉบับ หรือออกให้ไว้ เจตนาจะให้มีผลเช่นเดียวกับต้นฉบับของรูปถ่าย รวมตลอดถึงฟิล์ม หรือรูปที่ได้อัดมาจากฟิล์มนั้นแล้ว หากรายละเอียดถูกเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์หรือเครื่องอื่นเท่านองเดียวกับเอกสารจากคอมพิวเตอร์หรือสิ่งที่ส่งออกมาให้อ่านได้โดยสายตา ซึ่งแสดงไว้เพื่อให้ปรากฏรายละเอียดอย่างถูกต้อง นับว่าเป็น"ต้นฉบับ" ด้วยในปัญหานี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรที่จะศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 93 ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้ การอ้างเอกสารเป็นพยานนั้นให้ยอมรับฟังได้แต่ต้นฉบับเอกสารเท่านั้นเว้นแต่ 1. เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตกลงกันว่า สำเนาของเอกสารนั้นถูกต้อง แล้วจึงให้ศาลยอมรับฟังสำเนาเช่นว่านั้นเป็นพยานหลักฐานแต่งเอกสารนั้นได้ 2. ถ้าต้นฉบับเอกสารหาไม่ได้ เพราะสูญหายหรือถูกทำลายโดยเหตุสุดวิสัยหรือไม่สามารถนำต้นฉบับมาได้โดยประการอื่น ศาลจะอนุญาตให้นำสำเนาหรือพยานบุคคลมาสืบได้ 3. ต้นฉบับเอกสารที่อยู่ในความอารักขาหรือในความควบคุมของทางราชการนั้น จะนำมาแสดงให้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตของรัฐมนตรี หัวหน้ากรม กอง หัวหน้าแผนก หรือผู้รักษาการแทนในตำแหน่งนั้น ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณีเสียก่อน อนึ่งนอกจากศาลจะได้กำหนดเป็นอย่างอื่นสำเนาเอกสารหรือข้อความที่คัดจากเอกสารเหล่านั้น ซึ่งรัฐมนตรี หัวหน้ากรม กอง หัวหน้าแผนก หรือผู้รักษาการแทนในตำแหน่งนั้น ๆ ได้รับรองอย่างถูกต้อง ให้ถือว่าเป็นอันเพียงพอ ในการที่จะนำมาแสดง

จากเหตุผลในลักษณะพิเศษของเอกสารจากคอมพิวเตอร์ ในด้านการผ่อนคลายความเข้มงวดของกฎพยานหลักฐานที่ดีที่สุด(best evidence rule) ในด้านความยากลำบากในการที่จะระบุว่าส่วนใดในระบบคอมพิวเตอร์เป็นต้นฉบับ เหตุผลในเรื่องการปรับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับเทคโนโลยี และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 93 ไม่สามารถนำมาปรับใช้ได้ ในกรณีที่คู่ความที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายไม่ยอมรับกันว่าสำเนาของเอกสารนั้นถูกต้องตาม ปวิพ. มาตรา 93(1) และไม่ใช่เป็นกรณีที่ต้นฉบับเอกสารอยู่ในความอารักขาหรือความควบคุมของทางราชการ ซึ่งกรณีของเอกสารจากคอมพิวเตอร์นี้เป็นกรณีที่ไม่สามารถจะระบุลงไปได้อย่างชัดเจนว่าส่วนใดเป็นต้นฉบับ หรือในบางกรณีมีการทำลายต้นฉบับโดยจงใจ ซึ่งไม่เข้าบทบัญญัติในมาตรา 93(2) คือกรณีที่ต้นฉบับเอกสารหาไม่ได้ เพราะสูญหาย หรือถูกทำลายโดยเหตุสุดวิสัย หรือไม่สามารถนำต้นฉบับมาได้โดยประการอื่นซึ่งในการตีความข้อความใน ปวิพ. มาตรา 93(2).....ไม่สามารถนำต้นฉบับมาได้โดยประการอื่นนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า น่าจะมีความหมายอย่างเดียวกับสูญหายหรือถูกทำลายโดยเหตุสุดวิสัยซึ่งจากที่กล่าวไว้แล้วว่า ในกรณีที่เกี่ยวกับเอกสารคอมพิวเตอร์นั้นคือ กรณีที่ไม่สามารถจะระบุลงไปได้อย่างชัดเจนว่า ส่วนใดเป็นต้นฉบับที่แท้จริง และในบางกรณีมีการทำลายต้นฉบับโดยจงใจ

4.2 การใช้เอกสารจากระบบคอมพิวเตอร์เป็นพยานในศาล

4.2.1 หลักเกณฑ์การรับฟังพยานเอกสาร

การที่ศาลจะรับฟังพยานหลักฐาน (admissibility of Evidence) นั้น มีหลักเกณฑ์ดังนี้ คือ

1. ต้องเป็นพยานหลักฐานที่อาจรับฟังได้ตามกฎหมาย
2. ต้องนำสืบตามวิธีที่กฎหมายบัญญัติไว้[17]

เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอ้างพยานเอกสารเข้าสืบตามข้ออ้างของตน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 93 บังคับว่าให้ศาลยอมรับฟังแต่ต้นฉบับเอกสารเท่านั้น หลักข้อนี้มีที่มาจากหลักเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานที่ดีที่สุดเช่นเดียวกัน ต้นฉบับเอกสารเป็นพยานชั้น 1 สำเนาเอกสารเป็นพยานชั้น 2 ดังนั้นคู่ความจึงต้องนำต้นฉบับมาสืบเสมอ เว้นแต่กรณีที่ไม่อาจนำต้นฉบับมาได้

ตามปกติพยานหลักฐานที่ทำไว้เป็นเอกสาร ซึ่งอาจอ้างเป็นพยานได้นั้นมี 2 อย่าง คือ ต้นฉบับเอกสารอย่างหนึ่งและสำเนาของเอกสารนั้นอย่างหนึ่ง คู่ความจะอ้างต้นฉบับหรือสำเนาต้องระบุมาให้ชัดแจ้งในบัญชีระบุพยาน แต่ตามปกติต้นฉบับเป็นพยานชั้นที่ 1 เป็นพยานที่ดีที่สุด จึงนำสืบได้เสมอ ส่วนสำเนาของเอกสารเป็นสิ่งซึ่งคัดลอก หรือถ่ายไปจากต้นฉบับอีกที่หนึ่ง จึงไม่ใช่ของแท้จริง อาจผิดพลาดได้ ถ้านำมาอ้างอิงเป็นพยานปกติศาลจะไม่ยอมรับฟัง เว้นแต่กรณีจะเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 93 ซึ่งผู้อ้างจะต้องแสดงเหตุให้ปรากฏต่อศาลโดยชัดแจ้ง หรือปรากฏว่าคู่ความฝ่ายตรงข้ามยอมรับรองเอกสารนั้นแล้ว[18] โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้คือ

1. เมื่อคู่ความทุกฝ่ายรับรองต้องกันว่า สำเนาที่ยื่นนั้นถูกต้องกับต้นฉบับดังนั้นนำสืบสำเนาแทนต้นฉบับได้ (ปวิพ. มาตรา 93)

---

[17] พระนิติการณ์ประสม, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพ ฯ : แสงทองการพิมพ์, 2515), หน้า 337.

[18] เซ็มชัย ชุติวงศ์ , คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 1. (กรุงเทพ ฯ : บริษัทประยูรวงศ์ จำกัด, 2527), หน้า 214.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. การอ้างหนังสือราชการหรือหนังสือที่อยู่ในความยึดถือของทางราชการ เมื่อทางราชการ คือ รัฐมนตรี หัวหน้ากรม กอง หัวหน้าแผนก หรือผู้รักษาการแทนในตำแหน่งนั้น แล้วแต่กรณีอนุญาตให้อ้างสืบได้ แล้วศาลย่อมรับสำเนาซึ่งรัฐมนตรี หรือหัวหน้ากรม กอง หัวหน้าแผนก หรือผู้รักษาการแทนในตำแหน่งนั้น ๆ ได้รับรองถูกต้องแทนตัวหนังสือได้

3. เอกสารมหาชนซึ่งเจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้นรับรองนั้น ถ้าจะต้องส่งต้นฉบับมาไว้ยังศาลแล้ว อาจเป็นการขัดข้องแก่งานของราชการ และบางเรื่องไม่สะดวกแก่ประชาชนด้วย เช่น สมุดทะเบียนต่าง ๆ ซึ่งต้องใช้จดลงและประชาชนอาจจะตรวจดูได้อยู่เสมอเป็นต้น ดังนี้ตามกฎหมายศาลจึงยอมรับสำเนาที่เจ้าหน้าที่ได้รับรองถูกต้องแล้วแทน มีค่าเท่ากับต้นฉบับ เพื่อจะได้รักษาต้นฉบับไว้เป็นของกลาง (ปวิพ. มาตรา 127)

4. เมื่อปรากฏว่าต้นฉบับสูญหายไป โดยหายหรือถูกทำลาย โดยเหตุสุดวิสัยก็ดี หรือเมื่อปรากฏว่ามีเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งผู้อ้างไม่สามารถจะนำต้นฉบับมาศาลได้ เช่น หนังสือที่อยู่ในความยึดถือของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือคนภายนอก ศาลย่อมรับสำเนาไว้แทนต้นฉบับได้(ปวิพ. มาตรา 122)

แต่ก่อนที่ศาลจะรับไว้ ผู้อ้างจะต้องนำหลักฐานแสดงให้ศาลเชื่อมั่นเสียก่อนว่าเป็นการสุดความสามารถของตนที่จะนำต้นฉบับมาได้ (จะเป็นได้โดยถูกทำลายหรือสูญหายหรือเหตุใดเหตุหนึ่งก็ดี เช่นตัวหนังสือตกอยู่แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรืออยู่กับบุคคลภายนอกและผู้นั้นไม่ยอมส่งต่อศาล) แต่ในเรื่องนี้ผู้อ้างต้องขอให้ศาลหมายเรียกเสียก่อน

ถ้าต้นฉบับได้ทำไว้หลายฉบับ เช่นนิติกรรมเป็นต้น โดยมากทำไว้ครั้งหนึ่งหลายฉบับ ซึ่งนับว่าเป็นต้นหนังสือทั้งนั้น ผู้อ้างต้องแสดงว่าต้นหนังสือเหล่านั้นได้สูญหาย หรือไม่สามารถจะนำมาศาลได้ทั้งหมด จึงอ้างสำเนาแทนได้[19]

สำหรับในคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 238 วางหลักเกณฑ์ไว้เช่นเดียวกับคดีแพ่งคือ ต้นฉบับเอกสารเท่านั้นที่อ้างเป็นพยานได้ แต่ถ้าหาต้นฉบับไม่ได้สำเนาที่รับรองว่าถูกต้อง หรือพยานบุคคลที่รู้เห็นข้อความก็อ้างเป็นพยานได้ และถ้าพยานเอกสารนั้นเป็นหนังสือราชการ แม้ต้นฉบับจะยังมีอยู่ จะส่งสำเนาที่เจ้าหน้าที่รับรองว่าถูกต้องก็

---

[19]พระนิติการณ์ประสม, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง., หน้า 335-350.

ได้ เว้นแต่ในหมายเรียกจะบ่งเป็นอย่างอื่น[20]

4.2.2 วิธีการนำสืบพยานเอกสาร

การนำสืบพยานเอกสารอยู่ภายใต้บังคับของ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 88 เช่นเดียวกับพยานประเภทอื่น คือ ต้องอ้างอิงเอกสารนั้นเป็นพยานในบัญชีพยานต่อศาลก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 3 วัน ถ้าจะอ้างเพิ่มเติมต้องอ้างเสียก่อนที่เสร็จการสืบพยานของคู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่ต้องสืบก่อน ถ้าภายหลังจากนั้นต้องแสดงให้ศาลเป็นที่พอใจว่าตนไม่ทราบว่ามีพยานนี้อยู่ หรือไม่สามารถจะอ้างมาสืบก่อนนั้นได้ จึงจะนำสืบได้และในการส่งเอกสารเป็นพยานผู้อ้างจะต้องคัดสำเนาเอกสารนั้นให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 3 วัน เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 90 เช่นเอกสารอยู่กับคนภายนอกหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งรับต้นฉบับเอกสารที่ส่งศาลแล้ว โจทก์นำสำเนาเอกสารติดท้ายฟ้องไปแล้ว ไม่ต้องส่งสำเนาเวลาสืบพยานอีกเป็นต้น[21]

หลักเกณฑ์การนำสืบพยานเอกสาร

พยานเอกสารมีลักษณะพิเศษ คือเกิดขึ้นเองไม่ได้ ต้องมีคนทำ แต่เมื่อเกิดแล้วเป็นอย่างไรก็เป็นอยู่อย่างนั้นแม้เวลาจะผ่านไปนาน ๆ เว้นแต่จะมีใครแก้ไขเปลี่ยนแปลงภายหลัง สาระสำคัญที่พยานเอกสารต่างจากพยานบุคคลก็คือ เอกสารพูดไม่ได้ แต่มีข้อเท็จจริงให้คนอ่านเข้าใจได้ ดังนั้นการสืบพยานเอกสารมีปัญหาสำคัญ 2 ประการคือ

ก. ความถูกต้องแท้จริงของเอกสาร หมายความว่าเอกสารนั้นทำขึ้นโดยบุคคลที่ถูกกล่าวอ้างและในเวลาที่กล่าวอ้าง ไม่ใช่มีการทำปลอมขึ้นหรือมีแก้ไข เพิ่มเติมภายหลังโดยบุคคลอื่น ความถูกต้องแท้จริงของเอกสารเป็นองค์ประกอบขั้นแรกที่จะทำให้เอกสารนั้นน่าเชื่อถือ เพราะถ้าเอกสารนั้นไม่ใช่ของแท้จริงเสียแล้ว ก็ยากที่จะเชื่อได้ว่าข้อความในเอกสารนั้นจะถูกต้องตรงตามความจริง

ข. ความถูกต้องตรงตามความเป็นจริงของข้อความ หมายความว่าข้อความในเอกสารนั้นตรงกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นหรือไม่ ข้อนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล โดยเฉพาะว่าศาลจะเชื่อพยานเอกสารนั้นหรือไม่ ถ้าคู่ความฝ่ายหนึ่งมีพยานเอกสารมาแสดง แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่มี

---

[20]เข็มชัย ชุติวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 219.

[21]พระนิติการณ์ประสม, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, หน้า 409.

พยานมาหักล้าง หรือไม่สามารถนำพยานบุคคลมาสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสาร ในตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 94 ศาลก็ต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามเอกสารนั้น

<u>วิธีการพิสูจน์ความถูกต้องแท้จริงของเอกสาร</u>

ก. วิธีการที่ถือว่าฝ่ายตรงข้ามรับ ในการมีอยู่และความแท้จริงถูกต้องแห่งเอกสาร เพราะไม่คัดค้านเอกสารนั้น

ในการสืบพยานเอกสารนั้น ฝ่ายที่อ้างจะต้องนำสืบถึงความถูกต้องแท้จริงแห่งเอกสารก็เฉพาะแต่ในกรณีที่ฝ่ายตรงข้ามคัดค้านเท่านั้น จะเห็นได้ว่าเพื่อที่จะให้ฝ่ายตรงข้ามมีโอกาสคัดค้าน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 90 จึงบังคับให้ฝ่ายที่จะอ้างพยานเอกสารต้องส่งสำเนาเอกสารนั้นให้แก่ศาล และคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าสามวัน ทั้งนี้เพื่อให้อีกฝ่ายมีเวลาตรวจดูความถูกต้องของเอกสารนั้น ถ้าพบว่าเอกสารนั้นเป็นของปลอมหรือไม่ถูกต้อง ไม่ตรงกับต้นฉบับ ก็จะได้คัดค้านเสีย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 125 วางหลักเกี่ยวกับการคัดค้านพยานเอกสารได้ดังนี้

1. คู่ความทุกฝ่ายที่ถูกอ้างเอกสารมายันแทน อาจคัดค้านการนำเอกสารนั้นมาสืบได้ด้วยเหตุ 3 ประการคือ ก. ไม่มีต้นฉบับเอกสาร ข. ต้นฉบับปลอมทั้งฉบับหรือแต่บางส่วน ค. สำเนาไม่ถูกต้องกับต้นฉบับ

การคัดค้านดังกล่าวนี้ แสดงว่าอีกฝ่ายหนึ่งไม่รับรู้เรื่องราวของเอกสารที่อ้างเลย หรือยืนยันว่าสำเนาเอกสารที่ผู้อ้างได้ส่งให้ก่อนวันสืบพยานนั้นไม่ถูกต้องกับของที่เขามีอยู่ ทำให้มีความสงสัยว่าเอกสารนั้นจะเป็นของปลอม หรือไม่ถูกต้อง ซึ่งผู้คัดค้านจำเป็นต้องดูต้นฉบับเอกสารนั้น ซึ่งฝ่ายที่อ้างจำเป็นจะต้องยื่นต้นฉบับต่อศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 122, 125.

2. การคัดค้านความถูกต้องแท้จริงนี้ จะต้องคัดค้านเสียก่อนวันสืบพยาน คือ วันที่ศาลเริ่มต้นทำการสืบพยานในคดีนั้น ทั้งนี้เพื่อคู่ความฝ่ายที่อ้างจะได้นำต้นฉบับมาส่งศาล

ทั้งอาจนำพยานบุคคลมาสืบสนับสนุนข้ออ้างของตนในวันพิจารณา คำคัดค้านนี้กฎหมายมิได้บังคับให้ทำเป็นคำร้อง ฉะนั้นอาจทำเป็นคำขอก็ได้ แต่จะต้องบอกกล่าวไปยังคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งด้วย

แต่ถ้าคู่ความฝ่ายที่จะคัดค้านมีเหตุอันสมควร ที่ไม่อาจทราบได้ก่อนวันสืบพยานว่าต้นฉบับเอกสารไม่มี หรือเอกสารนั้นปลอม หรือสำเนาไม่ถูกต้องก็สามารถคัดค้านในเวลาใด ๆ ก่อนศาลพิพากษาได้ แต่จะต้องทำเป็นคำร้องขอต่อศาลขออนุญาต คัดค้านการอ้างเอกสารนั้นศาลจะต้องไต่สวนคำร้อง ถ้าศาลเห็นว่าคู่ความฝ่ายนั้นไม่อาจคัดค้านได้ก่อนนั้น และคำขอนั้นมีเหตุผลฟังได้ ก็ให้ศาลอนุญาตตามคำขอ

3. ผลของการไม่คัดค้านการอ้างเอกสารก่อนวันสืบพยาน หรือศาลไม่อนุญาตให้คัดค้านภายหลังวันนั้นก็คือ ห้ามไม่ให้คู่ความฝ่ายนั้นคัดค้านการมีอยู่ และความถูกต้องแท้จริงของเอกสารนั้น หรือความถูกต้องแท้จริงของสำเนาเอกสาร ดังนั้นเอกสารนั้นเป็นอันรับฟังได้ว่าเป็นของแท้ หรือสำเนาถูกต้อง ฝ่ายที่อ้างไม่จำเป็นต้องส่งต้นฉบับหรือไม่ต้องนำพยานบุคคลมาสืบประกอบในประเด็นนี้อีกต่อไป

แต่การไม่คัดค้านแม้จะตัดสิทธิฝ่ายตรงข้ามมิให้โต้แย้งเรื่องความถูกต้องแท้จริงของเอกสาร ก็ไม่ได้ตัดสิทธิของฝ่ายนั้นในอันที่จะทำสิ่งต่อไปนี้ (1) อ้างว่าสัญญาหรือหนี้ที่ระบุไว้ในเอกสารนั้นไม่สมบูรณ์ (2) อ้างว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตีความผิด ดังนั้นพยานเอกสารที่คู่ความผู้อ้างส่งไว้ต่อศาล แม้อีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้โต้แย้งคัดค้านเสียก่อนวันสืบพยาน ก็เพียงแต่ต้องห้ามมิให้คัดค้านการมีอยู่และความแท้จริงของเอกสาร แต่ศาลไม่จำเป็นต้องเชื่อว่าข้อความในเอกสารนั้นเป็นความจริงเสมอไป

4. การคัดค้านเอกสารตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 125 นี้ เป็นวิธีการที่กฎหมายกำหนดขึ้นในกรณีที่มีการอ้างพยานเอกสารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นเอกสารอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการโต้แย้งสิทธิในคดีนั้นหรือไม่ เช่น สัญญากู้ สัญญาซื้อขาย และการคัดค้านตามมาตรานี้ ทำให้เกิดเป็นประเด็นข้อพิพากษาต่างหากนอกเหนือจากคำฟ้องขึ้นมาว่าเอกสารนั้นเป็นของแท้จริงถูกต้องหรือไม่ ซึ่งคู่ความฝ่ายที่อ้างต้องนำสืบก่อน เว้นแต่จะมีข้อสันนิษฐานของกฎหมายว่า เอกสารนั้นแท้จริงหรือถูกต้อง เช่น เอกสารมหาชน หรือเอกสารเอกชนที่มีคำพิพากษาของศาลรับรอง แต่ถ้าเอกสารนั้นเป็นสัญญากู้มาท้ายฟ้องในกรณีนั้น จำเลยอาจคัดค้านความถูกต้องแท้จริงไว้ในคำให้การก็ได้ และถือว่าเป็นประเด็นข้อพิพาทอันหนึ่ง โดยไม่ต้องคัดค้านตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 125 อีก

ข. วิธีการที่ศาลชี้ขาดความถูกต้องและแท้จริง

ถ้าคู่ความโต้เถียงกันในเรื่องความถูกต้องแท้จริงของเอกสาร ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 126 ให้อำนาจศาลที่จะชจัดข้อทุ่มเถียงอันนี้ได้ถ้าศาลเห็นสมควรโดยศาลอาจชี้ขาดข้อโต้เถียงนั้นได้ทันทีในเมื่อเห็นว่าไม่จำเป็นต้องสืบพยานต่อไป หรือชี้ขาดเมื่อได้สืบพยานตามวิธีต่อไปนี้ทั้งหมดหรือโดยวิธีใดวิธีหนึ่งคือ

1. ตรวจสอบบรรดาเอกสารที่มิได้ถูกคัดค้าน แล้วจดลงไว้ซึ่งการมีอยู่หรือข้อความแห่งเอกสารที่ถูกคัดค้าน

2. ซักถามพยานที่ทราบการมีอยู่ หรือข้อความแห่งเอกสารที่ถูกคัดค้านหรือพยานผู้ที่สามารถเบิกความในข้อความแท้จริงทางเอกสาร หรือความถูกต้องแห่งสำเนา

3. ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเอกสารที่ถูกคัดค้านนั้น แต่ผู้เชี่ยวชาญก็มีฐานะเป็นพยานบุคคลคนหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นแม้โจทก์จำเลยมิได้ตกลงทำกัน ให้ถือเอาความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นข้อแพ้ชนะแล้ว ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญก็เป็นเพียงพยานหลักฐานอันหนึ่งในบรรดาพยานหลักฐานทั้งหลายที่โจทก์อาจสืบ เพื่อแสดงว่าพินัยกรรมปลอม ลำพังเพียงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญยังไม่มีเหตุเพียงพอที่จะชี้ขาดความแท้จริง หรือถูกต้องตามประมวลกฎหมายพิจารณาความแพ่งมาตรา 126

ในระหว่างที่ยังมิได้ชี้ขาดตัดสินคดี ให้ศาลยึดเอกสารที่สงสัยว่าปลอมหรือไม่ถูกต้อง แต่ความข้อนี้ไม่บังคับถึงเอกสารราชการซึ่งทางราชการเรียกคืนไป

ค. ข้อสันนิษฐานของกฎหมายว่าเอกสารเป็นของแท้จริงและถูกต้อง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 127 ให้สันนิฐานว่าเอกสารมหาชนหรือเอกสารเอกชนที่มีคำพิพากษารับรองเป็นของแท้จริงและถูกต้อง ดังนั้นแม้คู่ความฝ่ายที่ถูกอ้างเอกสารมายันจะคัดค้านฝ่ายที่อ้างเอกสารก็ไม่ต้องมีหน้าที่นำสืบ เป็นหน้าที่ของฝ่ายคัดค้านที่จะต้องหาพยานมาสืบหักล้างข้อสันนิษฐานของกฎหมาย

การอ้างเอกสารมหาชนมิได้ผูกพันศาลว่าจะต้องเชื่อตามข้อความในเอกสาร

มหาชนเสมอไป เนื่องจาก ปวพ. 127 กำหนดข้อสันนิษฐานเป็นคุณเฉพาะเรื่องความถูกต้องแท้จริงของเอกสารเท่านั้น

เอกสารโบราณกฎหมายให้ข้อสันนิษฐานว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้องโดยไม่ต้องนำพยานบุคคลมาสืบประกอบถึงความถูกต้องแท้จริงอย่างการนำสืบเอกสารธรรมดา แต่จากต้นฉบับเพื่อให้ศาลตรวจว่าเป็นเอกสารโบราณจริง เอกสารที่จะถือเป็นเอกสารโบราณจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ คือ

1. เอกสารนั้นต้องมีอายุเก่าแก่มาก ทั้งนี้โดยอาจดูจากวันที่ที่ลงไว้ในเอกสารหลักลักษณะของวัสดุที่ใช้ทำเอกสาร โดยจะต้องมีอายุไม่น้อยกว่า 20 ปี

2. ต้องปรากฏว่าเอกสารนั้นถูกเก็บอยู่ในที่ที่สมควรจะเก็บ หรือได้มาจากบุคคลซึ่งสมควรจะมีเอกสารนั้นไว้ในครอบครอง

3. ถ้าในเอกสารไม่ปรากฏข้อเท็จจริงที่เห็นได้ชัดว่า ผู้ทำเอกสารโบราณนั้นเป็นบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริง ก็จะต้องมีพยานมาสืบปรากฏว่า บุคคลผู้นั้นมีตัวตนอยู่จริงแต่ได้ตายไปแล้ว

ง. ในกรณีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งอ้างพยานเอกสาร และอีกฝ่ายหนึ่งคัดค้านความมีอยู่หรือความแท้จริงของต้นฉบับ หรือความถูกต้องของสำเนา และไม่มีข้อสันนิฐานของกฎหมายว่าเอกสารนั้นเป็นของแท้จริงและถูกต้อง ฝ่ายที่อ้างก็จำเป็นต้องนำพยานมาสืบว่าเอกสารนั้นเป็นของแท้จริงและถูกต้อง วิธีการพิสูจน์ความถูกต้องแท้จริงนี้ฝ่ายอ้างเอกสารจะต้องดำเนินการ 2 อย่าง คือ 1. ส่งต้นฉบับเอกสารนั้นต่อศาล 2. นำพยานบุคคลมาสืบประกอบ

การนำต้นฉบับมาส่งศาลนั้น มี ปวิพ. 122 บัญญัติไว้ว่าเมื่อคู่ความฝ่ายใดอ้างอิงเอกสารฉบับใดเป็นพยานหลักฐาน และคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งคัดค้านเอกสารนั้นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 125 ถ้าต้นฉบับเอกสารอยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสาร ให้คู่ความฝ่ายนั้นนำต้นฉบับเอกสารมาแสดงต่อศาลในวันสืบพยานไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนที่จะมีคำพิพากษา ถ้าศาลได้กำหนดให้คู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสารส่งต้นฉบับต่อศาล โดยที่ศาลเห็นสมควรหรือโดยที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยื่นคำขอ ให้คู่ความฝ่ายนั้นส่งต้นฉบับเอกสารต่อศาล เพื่อศาลหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะได้ตรวจดูตามเงื่อนไข ซึ่งจะได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยการนั้น หรือตามที่ศาลจะได้

กำหนด แต่ถ้า 1) ไม่สามารถจะนำมาหรือยื่นต้นฉบับเอกสารดังกล่าวข้างต้น คู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลในวันหรือก่อนวันที่ทำงานให้นำมา หรือให้ยื่นต้นฉบับเอกสารนั้นแถลงให้ทราบถึงความไม่สามารถที่จะปฏิบัติตามได้พร้อมทั้งเหตุผล ถ้าศาลเห็นว่าผู้ยื่นคำขอไม่สามารถที่จะนำมาหรือยื่นต้นฉบับเอกสารได้ ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตให้นำต้นฉบับเอกสารมาในวันต่อไปหรือจะสั่งเป็นอย่างอื่นตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมก็ได้ ในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอมีความประสงค์ให้ศาลขยายระยะเวลาที่ตนจะต้องนำมาหรือยื่นต้นฉบับเอกสารนั้น คำขอนั้นจะเป็นคำของฝ่ายเดียวก็ได้ 2). ถ้าการที่จะนำมาหรือยื่นต้นฉบับเอกสารต่อศาลนั้น จะเป็นเหตุให้เกิดการสูญหายหรือบุบสลาย หรือมีข้อขัดข้อง โดยอุปสรรคสำคัญหรือความลำบากยากยิ่งใด ๆ คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงเอกสารอาจยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลในวัน หรือก่อนวันสืบพยาน แถลงให้ทราบถึงเหตุเสียหาย อุปสรรค หรือความลำบากเช่นนั้น ถ้าศาลเห็นว่าต้นฉบับเอกสารนั้นไม่อาจนำมา หรือยื่นต่อศาลได้ ศาลจะมีคำสั่งให้ยื่นต้นฉบับเอกสารนั้น ณ. สถานที่ใดต่อเจ้าพนักงานคนใด และภายในเงื่อนไขใด ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้ หรือจะมีคำสั่งให้คัดสำเนาที่รับรองว่าถูกต้องทั้งฉบับ หรือเฉพาะส่วนที่เกี่ยวแก่เรื่องมายื่นแทนต้นฉบับก็ได้

ถ้าคู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสารไม่ยอมส่งต้นฉบับเอกสาร ตามปกติศาลก็จะไม่ยอมรับฟังเอกสารนั้นเป็นพยาน แต่ถ้าปรากฏว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้อ้างอิงเอกสารนั้นเป็นพยานด้วย และการที่คู่ความฝ่ายที่อ้างไม่ยอมส่งต้นฉบับเอกสารนั้น ก็เพื่อจะกีดกันไม่ให้อีกฝ่ายหนึ่งอ้างเอกสารเป็นพยาน ตาม ปวิพ. มาตรา 124 ให้ถือว่าข้อเท็จจริงแห่งข้ออ้างที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องนำสืบโดยเอกสารนั้นคู่ความฝ่ายที่ไม่นำมาหรือยื่นเอกสารดังกล่าวข้างต้นนี้ได้ยอมรับแล้ว

ในกรณีมีคู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสารไม่สามารถจะนำต้นฉบับเอกสารมาส่งศาลได้เพราะต้นฉบับเอกสารนั้นอยู่ในความครอบครองของบุคคลที่ 3 ตาม ปวิพ. มาตรา 123 ให้คู่ความฝ่ายที่อ้าง จะต้องยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลขอให้สั่งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งส่งต้นฉบับเอกสารแทนการที่ตนจะต้องส่งสำเนาเอกสารนั้นก็ได้ ถ้าศาลเห็นว่าเอกสารนั้นเป็นพยานหลักฐานสำคัญ และคำร้องนั้นฟังได้ เมื่อศาลมีคำสั่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยื่นต้นฉบับเอกสารต่อศาลภายในเวลาอันสมควรแล้วแต่ศาลจะกำหนด ถ้าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีต้นฉบับเอกสารในความครอบครองไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเช่นว่านั้น ให้ถือว่าข้อเท็จจริงแห่งข้ออ้างที่ผู้ขอจะต้องนำสืบโดยเอกสารนั้นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ยอมรับแล้ว

แต่ถ้าต้นฉบับเอกสารอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอก หรือในความครอบครองของทางราชการ หรือของเจ้าหน้าที่ซึ่งคู่ความที่อ้างไม่อาจขอร้องโดยตรงให้ส่ง

เอกสารนั้นมาได้ ปวิพ. มาตรา 123 บัญญัติว่าให้นำบทบัญญัติในวรรคก่อนว่าด้วยการที่คู่ความฝายที่อ้างเอกสารยื่นคำขอและการที่ศาลมีคำสั่งล่วงหน้าอย่างน้อย 7 วัน ถ้าไม่ได้เอกสารนั้นมาสืบตามกำหนดที่ศาลเห็นสมควร ก็ให้สืบพยานต่อไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 93(2)

ในคดีอาญา หลักเกณฑ์การสืบพยานเอกสารเช่นเดียวกับคดีแพ่ง คือต้นฉบับเอกสารเท่านั้นที่อ้างเป็นพยานได้ แต่ถ้าหาต้นฉบับไม่ได้ สำเนาที่รับรองว่าถูกต้องหรือพยานบุคคลที่รู้ข้อความก็อ้างเป็นพยานได้ แต่ผู้อ้างจะต้องนำต้นฉบับเอกสารมาสืบเสมอ เพราะคดีอาญาไม่มีหลักเกณฑ์เรื่องการสันนิษฐานความถูกต้องแท้จริง โดยการที่อีกฝายหนึ่งไม่คัดค้านตาม ปวิพ.มาตรา 125 แต่ถ้าคู่ความอ้างหนังสือราชการเป็นพยาน แม้จะมีต้นฉบับอยู่จะส่งสำเนาที่เจ้าหน้าที่รับรองว่าถูกต้องก็ได้ เว้นแต่ในหมายเรียกจะบ่งไว้เป็นอย่างอื่น (ปวิอ. มาตรา 238 วรรค 2)[22]

หลักเกณฑ์การรับฟังพยานเอกสารและวิธีการสืบพยานเอกสารในกฎหมายลักษณะพยานในปัจจุบันดังที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าหลักเกณฑ์ในการรับฟังตัวพยานเอกสารนั้น ปวิพ.มาตรา 93 บัญญัติว่าการอ้างเอกสารเป็นพยานนั้น ให้ยอมรับฟังได้แต่ต้นฉบับเอกสารเท่านั้นเนอกจากจะเข้าข้อยกเว้น แต่อย่างไรก็ตามผู้อ้างต้นฉบับเอกสารก็ไม่จำเป็นต้องนำสืบเอกสารนั้นด้วยต้นฉบับเอกสารเสมอไป ผู้อ้างต้นฉบับเอกสารจะต้องนำต้นฉบับเอกสารนั้นมาส่งศาลก็แต่เฉพาะเมื่อเข้าหลักเกณฑ์ตาม ปวิพ.มาตรา 122 คือคู่ความอีกฝายหนึ่งคัดค้านเอกสารนั้นตาม ปวิพ.มาตรา 125 และต้นฉบับเอกสารนั้นอยู่ในครอบครองของผู้อ้างเอกสาร ดังนั้นถ้าคู่ความอีกฝายหนึ่งไม่คัดค้านเอกสารตามมาตรา 125 แม้ผู้อ้างจะมีเอกสารอยู่ในความครอบครอง ผู้อ้างก็ไม่จำเป็นต้องนำต้นฉบับมาส่งศาล หรือถ้าคู่ความอีกฝายหนึ่งคัดค้านแต่ถ้าเอกสารไม่ได้อยู่ที่ผู้อ้าง เช่น เอกสารอยู่ที่บุคคลภายนอก ผู้อ้างก็ไม่จำเป็นต้องส่งต้นฉบับต่อศาล ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลักการรับฟังต้นฉบับเอกสารในคดีแพ่งนั้น มีข้อยกเว้นค่อนข้างมากที่จะยอมรับสำเนาเอกสารเข้านำสืบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาใน ปวิอ.มาตรา 238 บัญญัติว่า " ต้นฉบับเอกสารเท่านั้นที่อ้างเป็นพยานได้ ถ้าหาต้นฉบับไม่ได้ สำเนาที่รับรองว่าถูกต้องหรือพยานบุคคลที่รู้ข้อความก็อ้างเป็นพยานได้ ถ้าอ้างหนังสือราชการเป็นพยาน แม้ต้นฉบับยังมีอยู่จะส่งสำเนาที่เจ้าหน้าที่รับรองว่าถูกต้องก็ได้ เว้นแต่ในหมายเรียกจะบ่งไว้เป็นอย่างอื่น " และจากเหตุผลดังกล่าวนี้ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าในกรณีของเอกสารจากคอมพิวเตอร์ ไม่

---

[22] เซ็มซัย ชุติวงศ์ , คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 1. (กรุงเทพ ฯ : บริษัทประยูรวงศ์ จำกัด, 2527), หน้า 348.

สามารถจะนำหลักเกณฑ์การอ้างเอกสาร และวิธีการนำสืบเอกสารในกฎหมายลักษณะพยานมาใช้ได้เนื่องจาก

1. หลักเกณฑ์การนำสืบพยานเอกสารกฎหมายกำหนดว่าเฉพาะต้นฉบับเอกสารเท่านั้นที่อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ สำเนาเอกสารจะรับฟังได้เมื่อเข้าข้อยกเว้นที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น แต่ในปัญหาของเอกสารจากคอมพิวเตอร์ คือ เป็นการยากที่จะระบุว่าส่วนใดในระบบคอมพิวเตอร์เป็นต้นฉบับ

2. หลักเกณฑ์พยานหลักฐานที่ดีที่สุด (best evidence rule) ซึ่งมีผลทำให้การอ้างเอกสารเป็นพยานนั้น เป็นผลสืบเนื่องจากเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีเทคโนโลยีสูงและมีขบวนการในการผลิตเอกสารซับซ้อนกว่าเอกสารทั่วไป

3. หลักเกณฑ์ที่จะทำให้ศาล ได้ทราบข้อเท็จจริงได้ใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุดสำหรับพยานเอกสารคือกฎหมายบัญญัติให้นำสืบด้วยต้นฉบับเอกสาร ซึ่งบทบัญญัตินี้ดูคล้ายกับว่าเป็นบทบัญญัติที่เคร่งครัด แต่ในความเป็นจริงที่ข้อยกเว้นให้สำเนาเข้าสืบได้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาซึ่งจะเห็นได้จาก ปวิอ. มาตรา 238 " ต้นฉบับเอกสารเท่านั้นที่อ้างเป็นพยานได้ ถ้าหาต้นฉบับไม่ได้สำเนาที่รับรองถูกต้องหรือพยานบุคคลที่รู้ข้อความก็อ้างเป็นพยานได้..." จึงยิ่งทำให้เห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวไม่สามารถนำมาใช้กับเอกสารจากคอมพิวเตอร์ได้

จากเหตุผลดังกล่าวนี้ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า หลักเกณฑ์ในการใช้เอกสารจากคอมพิวเตอร์เป็นพยานหลักฐานในศาลนั้น ควรที่จะมีวิธีการแตกต่างไปจากเอกสารอื่น ๆ โดยทั่วไป ทั้งในการอ้างเอกสาร การนำสืบเอกสาร และการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน โดยแยกตามลักษณะของเอกสาร

4.2.3 <u>ลักษณะของเอกสารจากคอมพิวเตอร์</u>

คอมพิวเตอร์นั้นแตกต่างจากเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์อย่างอื่น คือคอมพิวเตอร์เครื่องเดียวสามารถทำงานได้หลายอย่าง เช่น นำคอมพิวเตอร์ใช้ในการบันทึกข้อมูล ใช้ในการคำนวณ ใช้ในการเปรียบเทียบข้อมูลหรือสรุปข้อมูล หรือนำเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้ในการจำลองเหตุการณ์ การที่เครื่องคอมพิวเตอร์เครื่องเดียวสามารถทำงานได้หลายอย่างเนื่องจากเครื่อง

คอมพิวเตอร์นี้แสร้างขึ้นมาโดยมีลักษณะพิเศษ คือโดยตัวของมันเองไม่สามารถทำงานได้จะต้องมีโปรแกรมสั่งงาน (execute Programe) โดยผู้ใช้ (user or programmer) เขียนโปรแกรมสั่งให้คอมพิวเตอร์ทำงานอย่างไร คอมพิวเตอร์ก็จะทำตามโปรแกรมนั้นอย่างเที่ยงตรง ดังนั้นคอมพิวเตอร์จึงเป็นเครื่องมือที่ทำงานตามโปรแกรม

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้เขียนมีความเห็นว่าการที่จะศึกษาเพื่อหาหลักเกณฑ์ในการใช้เอกสารจากคอมพิวเตอร์เป็นพยานในศาลที่ถูกต้องนั้น จะต้องรู้ระบบการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ ดังที่ผู้เขียนได้อธิบายรายละเอียดไว้ในบทที่ 2 และจากการที่คอมพิวเตอร์ทำงานตามโปรแกรมนี้ จะต้องแยกผลลัพธ์จากคอมพิวเตอร์ตามลักษณะการทำงานของคอมพิวเตอร์ตามโปรแกรมดังนี้

4.2.3.1 <u>เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่นำมาใช้เช่นเดียวกับเครื่องพิมพ์</u>

คือ คอมพิวเตอร์ที่นำมาใช้พิมพ์เอกสารในลักษณะที่แทนเครื่องพิมพ์ โดยหมายความรวมถึงกรณีที่มีข้อมูลบางอย่างเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์ซึ่งอาจจะมีการคำนวณพื้นฐานร่วมอยู่ด้วย เช่น ใช้คอมพิวเตอร์พิมพ์สัญญา ซึ่งก่อนที่คู่ความจะเซ็นต์รับรองเอกสารจะต้องอ่านข้อความในเอกสารก่อน หรือการที่ธนาคารนำคอมพิวเตอร์มาใช้ออกใบเสร็จรับเงินให้กับลูกค้าที่กู้เงินกับธนาคาร คอมพิวเตอร์จะมีข้อมูลของลูกค้าเก็บไว้ คือ เงินต้น อัตราดอกเบี้ย ระยะเวลาที่ต้องชำระเงินต่องวด ซึ่งเมื่อถึงเวลาที่ต้องชำระเงิน พนักงานของธนาคารจะสามารถออกใบเสร็จรับเงินให้ลูกค้าได้ภายในเวลา 1-2 นาทีเท่านั้น เนื่องจากคอมพิวเตอร์จะทำการคำนวณเงินต้น ดอกเบี้ย ที่ลูกค้าจะต้องจ่ายได้ทันที

4.2.3.2 <u>เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นการบันทึกข้อมูล</u>

คือ เอกสารที่ได้จากการนำคอมพิวเตอร์มาเก็บข้อมูล ซึ่งอาจจะมีการคำนวณแบบพื้นฐานรวมอยู่ด้วย

รูปแบบของเอกสารที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล มีดังนี้ เช่น

1. เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นบันทึกทางธุรกิจ
2. เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นเอกสารมหาชน
3. เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นบันทึกทางนิติกรรม
4. เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นบันทึกส่วนตัว

4.2.3.3 เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่ใช้เป็นเครื่องมือ

ถึงแม้ว่าการใช้คอมพิวเตอร์ในปัจจุบันจะเน้นหนักไปในด้านการบันทึกข้อมูลก็ตาม แต่การใช้คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือ นับวันจะทวีความสำคัญมาก และมีการใช้มากขึ้น การใช้คอมพิวเตอร์ในฐานะเป็นเครื่องมือ เช่น นำคอมพิวเตอร์ช่วยในการคำนวณที่ยุ่งยากซับซ้อน นำมาใช้ควบคุมการทำงานของเครื่องมือกล หรือนำมาใช้ในการจำลองเหตุการณ์

รูปแบบของเอกสารคอมพิวเตอร์ที่ใช้ฐานะเป็นเครื่องมือวิทยาศาสตร์มีดังนี้คือ

1. เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นการคำนวณ
2. เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นการจำลองเหตุการณ์
3. เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นการทำงานโดยอัตโนมัติ

จากที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อ 4.2.3 ว่าหลักเกณฑ์การรับฟังและการนำสืบพยานเอกสารในบทบัญญัติกฎหมายลักษณะพยานในปัจจุบันนั้น ไม่สามารถนำมาปรับใช้กับการอ้างและการนำสืบพยานเอกสารได้เนื่องจากผู้เขียนมีความเห็นว่า ปัญหาในการใช้เอกสารจากคอมพิวเตอร์เป็นพยานในศาลของกฎหมายไทยนั้น ไม่ควรที่จะอ้างเหตุผลที่จะไม่ยอมรับฟังเอกสารดังกล่าว เพียงเพราะเหตุผลที่ว่า ขัดต่อหลักเกณฑ์พยานแบอกเล่า (hearsay rule) และหลักเกณฑ์การรับฟังต้นฉบับเอกสาร ทั้ง 2 หลักเกณฑ์นี้ เป็นหลักเกณฑ์ที่มาจากหลักเกณฑ์พยานหลักฐานที่ดีที่สุด (best evidence rule) ซึ่งต้องการที่จะสร้างกฎเกณฑ์เพื่อที่จะให้คู่ความนำพยานที่แท้จริงและถูกต้องมาเป็นพยาน แต่อย่างไรก็ตามกฎเกณฑ์เหล่านี้เป็นกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมกับเอกสารในรูปแบบเดิมมากกว่า ที่จะเหมาะสมกับเอกสารจากคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการสร้างและผลิต หรือแม้แต่ขบวนการในการทำงานภายในเครื่องคอมพิวเตอร์นั้นสูงมากแตกต่างจากขบวนการในการผลิตเอกสารในรูปแบบเดิมเป็นอันมาก ดังนั้นในการสร้างหลักเกณฑ์ในการใช้เอกสารจากคอมพิวเตอร์ ควรที่จะมุ่งเน้นไปที่ตัวเครื่องคอมพิวเตอร์ (hardware) โปรแกรม(sofware) และบุคคลากร(peopleware) ซึ่งเป็นกลไกหลักในการทำงานของคอมพิวเตอร์

4.2.4 หลักเกณฑ์ในการใช้เอกสารจากคอมพิวเตอร์

4.2.4.1 หลักเกณฑ์การใช้เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่นำมาใช้เช่นเดียวกับเครื่องพิมพ์

ผู้เขียนมีความเห็นว่าเอกสารจากคอมพิวเตอร์รูปแบบนี้ เหมือน

เอกสารทั่ว ๆ ไป ไม่มีความซับซ้อนในการทำงาน เพียงแต่ดีกว่าเครื่องพิมพ์ทั่วไป คือ สามารถเก็บข้อมูลได้ และสามารถพิมพ์ออกมาได้หลายชุด แต่จากที่ผู้เขียนเคยกล่าวไว้แล้วว่า ผู้เขียนมุ่งเน้นคำจำกัดความ ในข้อนี้เฉพาะการใช้คอมพิวเตอร์แทนเครื่องพิมพ์ในกรณีที่จะต้องเป็นเอกสารที่จะต้องมีการเซ็นต์รับรอง และก่อนจะเซ็นต์รับรองเอกสารจะมีการตรวจอ่านข้อความก่อน ดังนั้นการใช้เอกสารจากคอมพิวเตอร์ในรูปแบบนี้ จะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติกฎหมายพยานหลักฐานปัจจุบัน

4.2.4.2 หลักเกณฑ์การใช้เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นการบันทึกข้อมูล

คอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการบันทึกข้อมูลหมายความรวมถึงการบันทึกข้อมูลที่มีการคำนวณฐานข้อมูลด้วย เอกสารที่ได้จากคอมพิวเตอร์ชนิดนี้เป็นพยานบอกเล่า เพราะข้อความที่ปรากฏในเอกสารนั้นเกิดจากการสื่อความหมายโดยการถ่ายทอดข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งโดยผู้ป้อนข้อมูลลงในเอกสารนั้นถือว่าเป็นการบอกเล่าของผู้ทำเอกสาร[23] แต่อย่างไรก็ตามเอกสารจากคอมพิวเตอร์จะเป็นพยานบอกเล่าต่อเมื่อ พยานเอกสารนั้นถูกนำเสนอเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามข้อความที่ปรากฏอยู่ในเอกสารนั้น[24] เอกสารจากคอมพิวเตอร์มีทั้งที่เป็นพยานบอกเล่าและเป็นพยานหลักฐานโดยตรง[25] แต่อย่างไรก็ตามการอ้างเอกสารเป็นพยานหลักฐานนั้น กฎหมายหาได้จำกัดการรับฟังไม่ คู่ความจึงสามารถอ้างเอกสารเป็นพยานหลักฐานได้เสมอ แม้เอกสารดังกล่าวจะมีลักษณะเป็นพยานบอกเล่า

ถึงแม้ว่าโดยหลักกฎหมายแล้วคู่ความมีสิทธิอ้างพยานเอกสารที่เป็นพยานบอกเล่าได้ แต่ศาลจะรับฟังหรือไม่ หรือศาลจะเชื่อถือพยานเอกสารที่เป็นพยานบอกเล่าเพียงใดนั้นหรือไม่ เป็นอีกกรณีหนึ่ง จากเหตุผลที่เอกสารจากคอมพิวเตอร์โดยตัวของมันเองสามารถแก้ไข เปลี่ยนแปลงได้ง่าย ทำให้ผู้เขียนมีความเห็นว่าจะเป็นยากลำบากต่อคู่ความฝ่ายที่เสนอเอกสารจากคอมพิวเตอร์เป็นพยานหลักฐานที่จะถูกคู่ความฝ่ายตรงข้ามคัดค้านความน่าเชื่อถือของเอกสารดังกล่าว ดังนั้นเพื่อที่จะสร้างความน่าเชื่อถือหรือสร้างน้ำหนักให้กับเอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นบันทึกข้อมูลจึงควรที่จะให้คู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสารจาก

---

[23] เข็มชัย ชุติวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน., หน้า 150.

[24] มยุรี จามิกรานนท์ "การรับฟังพยานบอกเล่าของศาลไทย." (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529) หน้า 133.

[25] เรื่องเดียวกัน หน้า 183. ในกรณีที่พยานเอกสารที่บ่งถึงเหตุการณ์หนึ่งได้ด้วยตนเองแล้วพยานเอกสารนั้นไม่เป็นพยานบอกเล่า แต่เป็นพยานโดยตรงเลย เช่น พินัยกรรมเป็นพยานโดยตรงในแง่ที่แสดงว่าเจ้ามรดกได้ทำพินัยกรรมหรือเอกสารสัญญาต่าง ๆ ก็เป็นพยานโดยตรงที่แสดงว่ามีการทำสัญญากันขึ้นมามิใช่เป็นการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในพินัยกรรมหรือสัญญานั้น

คอมพิวเตอร์บันทึกข้อมูลนำสืบจุดสกัดข้อบกพร่องของคอมพิวเตอร์ประกอบ ซึ่งจุดสกัดข้อบกพร่องของคอมพิวเตอร์นี้เป็นหลักเกณฑ์ที่มาจากการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ซึ่งผู้เขียนจะได้อธิบายรายละเอียดดังนี้

4.2.4.2.1 การตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงข้อความในเอกสารจากคอมพิวเตอร์

การประมวลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยวิธีการรวบรวมข้อมูลนำเข้าเครื่องผ่านอุปกรณ์นำข้อมูลเข้า จากนั้นจึงทำการเปรียบเทียบ คำนวณ จัดลำดับ ตามคำสั่งในชุดคำสั่ง (Progrram) ในส่วนประมวลผลจนกลายเป็นข่าวสารหรือข้อสนเทศ(information) ที่จะถูกนำมาแสดงออกทางอุปกรณ์แสดงผลลัพธ์ เช่น จอภาพ เครื่องพิมพ์ หรือ บันทึกเก็บไว้ในแถบแม่เหล็ก (magnetic tape) จานแม่เหล็ก (magnatic disk)

การทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ จึงอาจจะเปรียบเสมือนการทำงานของมนุษย์เรานั่นเอง คือมนุษย์รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์ วิจัยใช้ความคิดพิจารณา เช่น เปรียบเทียบ จัดลำดับ คิดคำนวณแล้วจึงสรุปผลออกมาเช่นเดียวกัน[36] แต่อย่างไรก็ตามในวงการคอมพิวเตอร์มีสุภาษิตอยู่บทหนึ่งว่า หากใส่ขยะเข้าไปในเครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องก็จะผลิตขยะออกมาให้ (garbade in garbage out หรือ gigo) เนื่องจากการเก็บข้อมูลไว้ในรูปแบบสนามแม่เหล็กในสื่อบันทึกข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นแถบแม่เหล็ก(tape) จานแม่เหล็ก (diskette) ผู้ที่รู้เรื่องคอมพิวเตอร์ดี และสามารถทำงานอยู่ที่หน้าจอภาพ (monitor)ได้ เช่น เจ้าหน้าที่เขียนโปรแกรม เจ้าหน้าที่ระบบงานคอมพิวเตอร์ สามารถที่จะแก้ไข หรือทำลายข้อความที่บรรจุไว้นั้นให้เป็นอย่างไรก็ได้ ตัวอย่างง่าย ๆ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่การลักลอบเพิ่มเติมตัวเลขในบัญชีเงินฝากของตนให้สูงขึ้น หรือลักลอบสั่งเครื่องคอมพิวเตอร์ให้โอนเงินจากบัญชีคนอื่นมาเข้าบัญชีตน หรือแอบแก้ไขข้อความในฐานข้อมูลให้เป็นอย่างอื่นก็เคยเกิดขึ้นมาแล้ว และคงจะเกิดอยู่ต่อไป ดังนั้นผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า การที่จะเชื่อถือเอกสารซึ่งผลิตจากระบบคอมพิวเตอร์นั้น จะต้องมีการสร้างหลักเกณฑ์เพื่อที่จะให้คู่ความฝ่ายที่นำเสนอเอกสารดังกล่าวนำสืบแสดงให้ศาลเห็นว่า

---

[36] นนทชัย เพียรสนอง, "เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์," ดุลพาห 33 (กันยายน - ตุลาคม 2529) : หน้า 40.

เอกสารนั้นมีความน่าเชื่อถือได้ในความถูกต้องแท้จริงของข้อความในเอกสาร และในการที่จะสามารถสร้างหลักเกณฑ์ หรือจุดสกัดข้อบกพร่องของคอมพิวเตอร์ที่จะให้คู่ความฝ่ายนำเสนอเอกสารจากคอมพิวเตอร์นำสืบนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า จะต้องศึกษาระบบการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ทั้งหมดตามบทที่ 2 และเพื่อศึกษาว่าในแต่ละขั้นตอนการทำงานนั้น จุดที่จะเกิดข้อผิดพลาด หรือข้อบกพร่องที่จะมีผลกระทบให้เกิดความผิดพลาดในผลลัพธ์ (output) จากระบบคอมพิวเตอร์ในจุดใหญ่ ๆ และนำเอาจุดผิดพลาดเหล่านั้นมาสร้างจุดสกัดข้อบกพร่องของคอมพิวเตอร์

4.2.4.2.1.1 <u>จุดผิดพลาดของระบบคอมพิวเตอร์</u>

1. จุดผิดพลาดด้านบุคคลากร

บุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับระบบคอมพิวเตอร์นั้น เป็นส่วนสำคัญอย่างมากที่จะส่งผลให้เอกสารจากระบบคอมพิวเตอร์มีความถูกต้องหรือมีความผิดพลาด ถ้าบุคคลากรในหน่วยงานคอมพิวเตอร์นั้นมีความสามารถและมีประสบการณ์สูง ระบบการทำงานมีการแบ่งแยกหน้าที่ในการทำงานที่ดี มีระบบการตรวจสอบดี ซึ่งไม่มีผลให้ระบบคอมพิวเตอร์ของหน่วยงานมีลักษณะที่จะเปิดโอกาสให้บุคคลใด มาทำการแก้ไขโปรแกรมเฉพาะระบบงาน หรือแฟ้มข้อมูลได้หรือแก้ไขข้อมูลโดยไม่มีใครรู้ได้ จะทำให้เอกสารจากคอมพิวเตอร์มีความน่าเชื่อถือ แต่ถ้าบุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับระบบคอมพิวเตอร์เป็นบุคคลที่ไม่มีความสามารถหรือมีความสามารถน้อย มีประสบการณ์ในการทำงานน้อย การทำงานในแผนกคอมพิวเตอร์ไม่มีระบบหรือระบบคอมพิวเตอร์ของหน่วยงานมีลักษณะเปิดโอกาสให้บุคคลใด ๆ ทำการแก้ไขข้อมูลได้ง่าย ทุจริตได้ง่าย จะทำให้เอกสารจากระบบคอมพิวเตอร์ขาดความน่าเชื่อถือหรือมีความน่าเชื่อน้อยลง

2. จุดผิดพลาดเกี่ยวกับแฟ้มข้อมูล

ในการบันทึกแฟ้มข้อมูล (master file) นั้นถ้าได้มีการจัดทำอย่างดีพอ มีการควบคุมอย่างดีพอจะไม่ทำให้ข้อมูลในแฟ้มข้อมูล ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงง่าย จะทำให้เอกสารจากคอมพิวเตอร์มีความน่าเชื่อถือ แต่ถ้าระบบการจัดทำบันทึกแฟ้มข้อมูลไม่ดีพอหรือระบบการจัดเก็บแฟ้มข้อมูลไม่ดีพอจะทำให้เอกสารจากคอมพิวเตอร์ขาดความน่าเชื่อถือ

3. จุดผิดพลาดด้านตัวเครื่อง

คอมพิวเตอร์เป็นอุปกรณ์ซึ่งย่อมต้องมีโอกาสเสียหายหรือทำงานผิดพลาดได้ อาจทำงานได้ไม่ตรงตามที่ต้องการหรืออาจเกิดการผิดพลาด การผิดพลาดในตัวเครื่องเองโดยที่ไม่สามารถรู้ได้ มีโอกาสที่จะเกิดขึ้นน้อยมาก โดยปกติถือว่าเครื่องคอมพิวเตอร์มีความน่าเชื่อถือเกือบ 100% ในกรณีที่เครื่องคอมพิวเตอร์มีการซ่อมบำรุงอยู่เป็นระยะ ๆ จะมีโอกาสผิดพลาดได้น้อยมาก

4. จุดผิดพลาดด้านโปรแกรม

โดยลักษณะแล้วเครื่องคอมพิวเตอร์จะสามารถทำงานได้ จะต้องมีโปรแกรมสั่งงาน โปรแกรมในการสั่งให้ระบบคอมพิวเตอร์ทำงานนั้นมี 2 ชนิด คือ 1) โปรแกรมระบบ 2) โปรแกรมสั่งงาน โปรแกรมระบบนั้นโดยปกติบริษัทที่ติดตั้งเครื่องคอมพิวเตอร์จะเป็นผู้จัดทำหรือจัดหามาให้และมักจะมีเอกสารกำกับแสดงขอบเขตการอนุญาติให้ใช้โปรแกรมสั่งงานนั้นในปัจจุบันมีอยู่ 2 ประเภท คือ ก) โปรแกรมที่ผลิตโดยโปรแกรมของบริษัทนั้นเอง ข) โปรแกรมสำเร็จรูป

ในกรณีโปรแกรมสำเร็จรูป เมื่อจะนำมาใช้ต้องมีการทดสอบว่าให้ผลตามจุดประสงค์ของงานหรือไม่ ส่วนโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นโดยโปรแกรมเมอร์ของบริษัทนั้นก่อนที่จะนำมาใช้ จะต้องมีการตรวจสอบจนเป็นที่พอใจแล้ว ในบางกรณีในโปรแกรมคำสั่งอาจจะมีการกำหนดให้เครื่องบอกรายการที่มีลักษณะผิดปกติ หรือมีคุณสมบัติไม่ตรงตามที่กำหนดออกมา หรือในกรณีรายการบางรายการไม่ได้กำหนดไว้เป็นพิเศษในโปรแกรมคำสั่ง ก็อาจจะได้รับการประมวลผลอย่างไม่ถูกต้อง ถ้ามีโปรแกรมที่สามารถนำเอาระบบประเภทนี้กลับไปประมวลผลใหม่ จะทำให้เอกสารจากเครื่องคอมพิวเตอร์มีความน่าเชื่อถือ

5. จุดผิดพลาดด้านการนำข้อมูลเข้า

เครื่องคอมพิวเตอร์จะทำงานได้นั้น ข้อมูลจะต้องจัดเตรียมอยู่ในรูปแบบที่เครื่องสามารถอ่านได้ ในขั้นตอนการแปรสภาพข้อมูล อาจจะเกิดจุดผิดพลาดได้ ถ้าคนที่ป้อนข้อมูลไม่ระมัดระวัง ตั้งใจที่จะป้อนข้อมูลผิด ป้อนข้อมูลไม่ครบทั้งหมดหรือข้อมูลนำเข้ายังไม่ได้รับการตรวจสอบอย่างถูกต้อง สูญหาย ถูกดึงออก เพิ่มเติม

เปลี่ยนแปลง จะทำให้เอกสารจากเครื่องคอมพิวเตอร์ขาดความน่าเชื่อถือ แต่ถ้ามีหลักฐานอย่างเพียงพอว่าข้อมูลก่อนที่จะนำเข้ามีการตรวจสอบอย่างเพียงพอ และในการแปรสภาพข้อมูลไปอยู่ในรูปที่เครื่องสามารถอ่านได้นั้นมีการควบคุมที่ดี เช่น อาจมีการควบคุมด้วยมือ ควบคุมด้วยเครื่องในรูปของโปรแกรมคำสั่ง จะทำให้เอกสารจากเครื่องคอมพิวเตอร์มีความน่าเชื่อถือในความถูกต้องมากยิ่งขึ้น

6. จุดผิดพลาดของผลลัพธ์

ถ้าในหน่วยงานมีการตรวจทานผลลัพธ์ เช่น มีการตรวจสอบยอดผลรวมในงบทดลองว่าสมดุลหรือไม่ หรือมีการตรวจสอบยอดรวมที่ได้จากเครื่องกับยอดรวมซึ่งทำโดยงานที่ทำด้วยมือว่าตรงกันหรือไม่ (check total)

4.2.4.2.1.2. <u>จุดสกัดข้อบกพร่องของระบบคอมพิวเตอร์</u>

จุดสกัดข้อบกพร่องของระบบคอมพิวเตอร์ ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในเรื่องการใช้เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นการบันทึกข้อมูล เนื่องจากการที่ผู้เขียนได้ศึกษาถึงระบบการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ทั้งหมด ทำให้ทราบว่าเอกสารจากคอมพิวเตอร์สามารถที่จะเกิดความผิดพลาดได้ในหลายจุดดังที่ได้กล่าวรายละเอียดดังกล่าวข้างต้น และจากความผิดพลาดในขบวนการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ดังกล่าว จะส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือในความถูกต้องแท้จริงของข้อความในเอกสาร[27]

จุดสกัดข้อบกพร่องของคอมพิวเตอร์ ที่คู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสารจากคอมพิวเตอร์บันทึกข้อมูล ควรที่จะต้องนำสืบเพื่อสร้างน้ำหนัก ความน่าเชื่อถือให้กับพยานเอกสาร มีดังนี้คือ

1. ในการดำเนินธุรกิจหรือกิจการงานใด ๆ มีการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อจุดประสงค์ในการบันทึกข้อมูลในลักษณะนั้น ๆ และการบันทึกข้อมูลดังกล่าวนั้นจะต้องกระทำในเวลาที่ดำเนินธุรกิจหรือดำเนินกิจการงานใด หรือภายในช่วงเวลาอัน

---

[27]Alistair Kelman. "Computer evidence and the police and the criminal evidence Bill." <u>New Law Journal</u> (March,1984): 237.

สมควรภายหลังเวลาที่ดำเนินธุรกิจหรือดำเนินกิจการงานนั้น ๆ เช่น บริษัท ร้านค้า ที่นำเอาระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในการทำบัญชี ออกใบกำกับสินค้า พิมพ์จดหมายโต้ตอบ ซึ่งหลังจากแก้ไขพิมพ์ข้อมูลต่าง ๆ นั้นเสร็จแล้ว ได้ทำการบันทึกข้อมูลเก็บไว้ในแผ่นดิสก์เกต เทป เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานแทนการเก็บเอกสารเข้าแฟ้ม ซึ่งการบันทึกข้อมูลนั้น จะทำการบันทึกข้อมูลทุกครั้งที่ได้ทำบัญชี ออกใบกำกับสินค้า หรือพิมพ์จดหมายเสร็จ อันเป็นการกระทำในเวลาที่ดำเนินธุรกิจหรือดำเนินการงานนั้นอยู่ เป็นต้น

2. วิธีการหาข้อผิดพลาดในการนำข้อมูลป้อนระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งประกอบไปด้วย

2.1 ตัวบุคคล คือบุคคลที่ทำหน้าที่ป้อนข้อมูลเข้าระบบคอมพิวเตอร์ได้แก่คุณสมบัติและประสบการณ์ของบุคคลที่ทำหน้าที่นั้น เช่น การจ้างบุคคลากรในตำแหน่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเครื่อง มีขั้นตอนที่ทำให้ได้บุคคลากรที่มีประสิทธิภาพและมีคุณสมบัติครบถ้วน

2.2 ระบบการสั่งงาน (software) มีวิธีการที่ดีหรือไม่ในการเตือนว่าข้อมูลที่นำเข้านั้นมีข้อผิดพลาด ระบบการสั่งงานมีมาตรการในการป้องกันความผิดพลาดของการป้อนข้อมูลอย่างเพียงพอ เช่น มีการเตือนเมื่อป้อนข้อมูลผิดประเภท ผิดแบบฟอร์ม ตัวอย่างข้อมูลที่ถูกต้องเป็นเลขจำนวนไม่เกิน 5 หลัก มีทศนิยม 2 หลัก เมื่อมีการป้อนผิด เช่น ลืมคีย์จุดทศนิยม พิมพ์ตัวอักษรปน เครื่องจะเตือนผู้ป้อนข้อมูลให้ทราบว่ามีสิ่งผิดพลาดในการป้อนข้อมูลเกิดขึ้น เป็นต้น

2.3 ข้อมูลที่จะนำเข้าระบบคอมพิวเตอร์มีการเตรียมการอย่างมีระบบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องแน่นอน เช่น มีการจำแนกลักษณะข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลก่อนทำการป้อนข้อมูลเข้าเครื่องว่าข้อมูลชนิดใดใช้งานกับเขตข้อมูลใด และแยกไว้อย่างชัดเจน ทำให้ไม่มีการผิดพลาดในการกรอกข้อมูล เป็นต้น

3. รายละเอียดของระบบคอมพิวเตอร์ได้แก่

3.1 คุณภาพของอุปกรณ์ต่าง ๆ (hardware) ที่ใช้ รวมถึงวิธีการติดตั้งที่ถูกวิธีโดยผู้เชี่ยวชาญมีระบบป้องกันการเสียหายของระบบการทำงานของอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เพื่อให้แน่ใจว่าเครื่องอุปกรณ์ต่าง ๆ ทำงานในสภาพปกติและถูกต้องตลอดจนมีวิธีการบำรุงรักษาเครื่องอุปกรณ์ตลอดระยะเวลาของการใช้งานตามหลักการที่ถูกต้อง

3.2 ตัวโปรแกรมต้องเป็นโปรแกรมที่แน่ใจว่าถูกสร้างขึ้นโดยบุคคล หรือหน่วยงานที่น่าเชื่อถือ ซึ่งได้ทำการทดสอบทดลองใช้จนแน่ใจว่าตัว

โปรแกรมนี้ไม่มีสิ่งผิดพลาดเกิดขึ้นขณะใช้งาน หากเป็นโปรแกรมที่เขียนขึ้นใช้เองต้องมีวิธีการตรวจสอบการใช้งานของโปรแกรมว่าไม่มีข้อผิดพลาดใด ๆ ในการใช้งานและต้องแน่ใจว่าไม่มีการผิดพลาดหรือเกิดการบิดเบือนให้ข้อมูลที่ถูกสร้างขึ้นเกิดการบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริง

4. ข้อมูล รายงานที่ได้จากการทำงานของระบบคอมพิวเตอร์ต้องมีวิธีการตรวจสอบได้ว่า ข้อมูลรายงานที่ได้นั้น มีความถูกต้องแน่นอน กล่าวคือ ในช่วงระยะเวลาหลังจากที่นำข้อมูลที่ถูกต้องเข้าระบบแล้ว จนถึงช่วงที่ข้อมูลถูกสร้างออกจากระบบ

5. มีวิธีการด้านความปลอดภัย เพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์จะไม่สูญหาย ถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ผิดไปจากข้อเท็จจริง เช่น มีการเก็บบันทึกข้อมูลไว้ในสื่ออีก 1 ชุด เพื่อทำสำรอง (back-up) ข้อมูลไว้ทุกระยะ และนำไปเก็บไว้ในที่ปลอดภัย ตัวโปรแกรมมีระบบรหัสผ่านเข้าให้เฉพาะผู้ทราบรหัสผ่านเท่านั้นที่จะสามารถเปลี่ยนแปลง แก้ไขข้อมูลนั้น เพื่อให้ตรวจสอบง่ายขึ้น และนำไปเก็บไว้ในที่ปลอดภัย การที่มีการทำสำรองก็เพื่อ เมื่อมีการทำผิดพลาดโดยไม่จงใจ โดยผู้ป้อนข้อมูลซึ่งอาจจะลบหรือข้อมูลที่บันทึกอยู่ในสื่อ เช่น แผ่นดิสก์เกต เทป เกิดการสูญหายไปโดยไม่ตั้งใจ ซึ่งการทำสำเนาจะทำให้ยังมีข้อมูลที่ถูกต้องอยู่อีก 1 ชุดหรือมากกว่า ซึ่งสามารถนำออกมาสำเนาให้มีข้อมูลครบถูกต้องได้ หรือหากมีการดัดแปลงแก้ไขข้อมูลในสื่อที่ใช้งานอยู่ การตรวจสอบจะสามารถตรวจสอบได้ว่าข้อมูลที่ประจำอยู่กับเครื่องนั้นถูกต้องตรงกับข้อมูลที่เก็บสำรอง ตัวโปรแกรมระบบรหัสผ่าน (pass word) ผ่านเข้าแก้ไขข้อมูลเท่านั้น เพื่อให้ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้อง ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในระบบคอมพิวเตอร์เป็นผู้ทำการดัดแปลงแก้ไขทำรายการใหม่ ระบบรหัสผ่านเป็นการป้องกันไม่ให้บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องผ่านเข้าไปในโปรแกรมได้ ซึ่งถ้าไม่สามารถตอบรหัสผ่านได้ถูกต้อง จะไม่สามารถเข้าไปกระทำการใด ๆ กับโปรแกรมนั้นได้

6. ต้องแน่ใจว่าในช่วงระยะเวลาการทำงานของระบบคอมพิวเตอร์ที่ทำการสร้างผลลัพธ์ (output) นั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลงกลไก เครื่องอุปกรณ์ต่าง ๆ ผิดไปจากสภาพเดิมที่ระบบคอมพิวเตอร์สามารถทำงานได้อย่างถูกต้องโดยไม่มีข้อผิดพลาด เช่น การกำหนด Default ของจุดทศนิยมหรือการเปลี่ยนแปลงหน่วยความจำ ROM [28]

---

[28]นักกฎหมายสหรัฐอเมริกามีความเห็นว่า การที่จะทำให้เอกสารจากระบบคอมพิวเตอร์ได้รับความน่าเชื่อถือมากขึ้นในความคิดของลูกขุน(Jury) ผู้พิจารณาข้อเท็จจริงนั้นคู่ความฝ่ายที่นำเสนอเอกสารจากระบบคอมพิวเตอร์ จะต้องตั้งรากฐานแห่งขั้นตอนอันเป็นยุทธวิธีที่ประกันความถูกต้องแท้จริงของข้อความในเอกสารจากคอมพิวเตอร์นั้นคือ คู่ความฝ่านนั้นจะต้องให้การเพื่อประกอบการนำเสนอเอกสารจากคอมพิวเตอร์ 7 ประการดังนี้ คือ

1. วิธีการตรวจสอบค้นหาข้อผิดพลาดหรือวิธีการยืนยันความถูกต้อง ที่ต้องใช้เพื่อให้ระดับความถูกต้องของข้อมูลที่ส่งเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์มีความแน่นอนอยู่เสมอ

2. ระบบการซ่อมบำรุงเครื่องคอมพิวเตอร์ให้ทำงานดีอยู่เสมอ รวมทั้งกรรมวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลประเภทต่าง ๆ ด้วย

3. การตรวจทานระบบซอฟแวร์ ตัวข้อมูลต่าง ๆ และตัวรายงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความแน่นอนถูกต้องในทุกทาง

4. กรรมวิธีเสริมช่วยงานที่ใช้เพื่อหลีกเลี่ยงเสียมิให้ข้อมูลเกิดอาการสูญหายประการใดขึ้นได้

5. ข้อระมัดระวังในการรักษาปลอดภัยในการเก็บรักษาข้อมูลเพื่อป้องกันมิให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงหรือการทำลายข้อมูลได้แต่ประการใด

6. วิธีการจัดทำแผนงานการประมวลผลข้อมูลที่ใช้เพื่อเป็นเครื่องลดทอนและตรวจให้พบซึ่งข้อผิดพลาดและความคลาดเคลื่อนในการทำงานของเครื่องใช้ให้พบเสียก่อนเสมอไป

7. การปฏิบัติตามที่กล่าวข้างต้น โดยปราศจากการท้วงติงในเรื่องข้อผิดพลาด

ในช่วงเวลาที่มีการร่างพระราชบัญญัติตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา ค.ศ.1984 (Police and criminal Evidence Act 1984) ขึ้นเมาใช้ได้มีนักกฎหมายอังกฤษได้เสนอแนะว่าในการบัญญัติกฎหมายการรับฟังเอกสารจากคอมพิวเตอร์นั้น ควรที่จะมีบทบัญญัติในเรื่องการสร้างความน่าเชื่อถือให้เอกสาร โดยใช้คู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสารจะต้องสืบหลักเกณฑ์ 7 ประการประกอบเอกสารดังนี้คือ

1. ความสามารถและประสบการณ์ของบุคคลผู้ทำหน้าที่ประจำอยู่กับระบบคอมพิวเตอร์

2. รายละเอียดของระบบอันได้แก่ อุปกรณ์และโปรแกรม ตรวจสอบว่าระบบคอมพิวเตอร์มีระบบการจัดการอย่างไร ประกอบด้วยอุปกรณ์(hardware) อะไรบ้าง

3. ให้รายละเอียดในคุณภาพของส่วนประกอบที่ทำเป็น hardware software ของระบบคอมพิวเตอร์คือให้การยืนยันในคุณภาพของ hardware และ software

4. คุณลักษณะในการทดสอบและมาตรฐานของเอกสารประกอบของโปรแกรมระบบงานซึ่งใช้กับระบบคอมพิวเตอร์นั้น

5. คำให้การในการดำเนินการสำหรับการบันทึกการปฏิบัติการที่เป็นปัจจุบันของโปรแกรม(software) และคุณลักษณะของผู้ร่วมงานในบังคับบัญชาที่เกี่ยวข้องกับระบบคอมพิวเตอร์(computer system)

6. คำให้การในเรื่องความปลอดภัยเกี่ยวกับร่างกาย และเครื่องใช้ไฟฟ้าในการติดตั้งระบบคอมพิวเตอร์

7. การอธิบายวิธีการว่าเอกสารจากระบบคอมพิวเตอร์ออกมาได้อย่างไร และแสดงให้เห็นถึงความหมายของอะไร

พระราชบัญญัติว่าด้วยพยานหลักฐานของเซาท์ออสเตรเลีย ค.ศ.1923-1983 (South Austretia Evidence Act 1929-1983) บัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ที่สร้างความน่าเชื่อถือให้กับเอกสารจากคอมพิวเตอร์ ซึ่งคู่ความฝ่ายที่นำเสนอเอกสารจะต้องให้การเป็นที่พอใจต่อศาล ในหลักเกณฑ์ 7 ประการ ก่อนที่ศาลจะยอมรับฟังเอกสารจากคอมพิวเตอร์เป็นพยานในศาล ดังนี้

1. คอมพิวเตอร์ต้องได้รับการเขียนโปรแกรมอย่างถูกต้อง และถูกใช้ในการผลิต output ในเครื่องชนิดเดียวกันตามที่เสนออยู่เป็นปกติ

2. ข้อมูลที่ได้จาก output ซึ่งเป็นผลมาจากคอมพิวเตอร์ ได้มีการเตรียมการอย่างเป็นระบบบนพื้นฐานแห่งข้อมูล ซึ่งตามปกติอาจเป็นที่ยอมรับในศาลยุติธรรมในฐานะเป็นพยานในรายละเอียดข้อเท็จจริง หรือการแสดงที่มีอยู่ หรือประกอบกันขึ้นโดย output

3. ในกรณีของ output ที่เสนออยู่ในพยานหลักฐาน ก่อนที่พยานหลักฐานจะไปถึงศาลไม่มีสาเหตุอันสมควรแก่การสงสัยวิธีการเริ่มปฏิบัติงานใด ๆ จากระบบหรือข้อผิดพลาดในการเตรียมการเกี่ยวกับข้อมูล

4. ในระหว่างที่มีการขยายช่วงเวลาแห่งการนำข้อมูลเข้า จนถึงเรื่องของการผลิต output ออกมา คอมพิวเตอร์จะต้องไม่ทำหน้าที่ผิดไปจากปกติธรรมดา ซึ่งอาจจะเป็นที่คาดหมายอย่างมีเหตุผลถึงในทางตรงกันข้ามกับความถูกต้องของ output

5. ระหว่างช่วงเวลานั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องกลไกหรือขั้นตอนของคอมพิวเตอร์ของ output

6. บันทึกจะถูกเก็บรักษาโดยบุคคลผู้ที่ความรับผิดชอบในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของคอมพิวเตอร์ต่อกลไกหรือขั้นตอนต่าง ๆ ของคอมพิวเตอร์ระหว่างช่วงเวลานั้น

7. ไม่มีสาเหตุที่เหมาะสมต่อการที่จะเชื่อว่า ความถูกต้องหรือความสมบูรณ์ของ output เป็นผลที่ตรงกันข้ามโดยการใช้ขั้นตอนใด ๆ หรือการดำเนินการใด ๆ ที่ไม่ถูกต้องหรือมีเครื่องป้องกันในการใช้คอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอ

ในการพิสูจน์หลักเกณฑ์ 7 ประการดังกล่าวนั้นในมาตรา 59 b (4) ให้ทำได้โดยให้บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ในการวิเคราะห์ระบบและการทำงานของคอมพิวเตอร์ที่จะให้ใบรับรองในเรื่องทั้งหมดหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งเหล่านั้น ซึ่งใบรับรองอาจจะเป็นที่ยอมรับในฐานะเป็นข้อพิสูจน์ของเนื้อหาสาระในเรื่องเหล่านั้น เวลาที่ไม่มีพยานขัดกัน

4.2.4.2.2 <u>หลักเกณฑ์การใช้เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นบันทึกข้อมูล</u>

การที่จะพิจารณาเพื่อหาหลักเกณฑ์ในการรับฟังเอกสารจากคอมพิวเตอร์เป็นพยานในศาลนั้น ควรที่จะต้องมีหลักเกณฑ์ที่รัดกุม มิใช่เพียงแค่เป็นเอกสารจากคอมพิวเตอร์ศาลก็ยอมรับเอกสารนั้นเข้ารับฟังพยานหลักฐาน เช่น ศาลสหรัฐอเมริกาได้ให้ความเห็นไว้ว่า ศาลไม่มีความประสงค์ที่จะรับเอกสารใดเข้าเป็นหลักฐานในคดีด้วยคุณสมบัติเพียงแต่ว่าเป็นข้อความที่จัดทำด้วยคอมพิวเตอร์ ดังที่มีผู้พิพากษาท่านหนึ่งได้กล่าวเอาไว้ว่า " ในฐานะที่เป็นผู้หนึ่งที่เคยได้รับใบเก็บเงินและจดหมายเตือน ถึงการครบกำหนดชำระเงินแล้วสำหรับบัญชี อันที่จริงได้ชำระไปนานแล้ว ข้าพเจ้าเองเห็นจะไม่พร้อมที่จะยอมรับผลิตผลของคอมพิวเตอร์ว่าเป็นหลักฐานอันศักดิ์สิทธิ์และไม่ผิดพลาดก็เห็นจะยังไม่ได้[29] แต่อย่างไรก็ตามในการที่จะเชื่อถือเอกสารจากคอมพิวเตอร์นั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า ไม่ควรจะยึดหลักความน่าเชื่อถือโดยดูจากความใหญ่โตของหน่วยงานคอมพิวเตอร์

เอกสารจากคอมพิวเตอร์ก็เหมือนกับเอกสารอย่างอื่น คือ อาจจะเป็นพยานบอกเล่าหรือเป็นพยานโดยตรงก็ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะของเอกสาร[30] และ

---

[29] Micheal D. Scott, <u>Computer Law</u>, (the United States of America : Wiley law Publication, 1984), P 15-16

[30] เอกสารจากคอมพิวเตอร์ผู้เขียนได้แยกเป็น 3 รูปแบบ คือ 1. เอกสารจากคอมพิวเตอร์มีนำมาใช้เช่นเดียวกับเครื่องพิมพ์ 2. เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นการบันทึกข้อมูล 3. เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเอกสารรูปแบบที่ 2 และ 3 นี้จะแตกต่างกันเป็นจากเอกสารมีได้จากการบันทึกข้อมูลนี้เป็นการบันทึกข้อมูลโดยการป้อนข้อมูลเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นการบอกเล่าของผู้ป้อนข้อมูล และถ้าถูกนำมาเสนอต่อศาลเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามข้อความที่ปรากฏในเอกสารนั้นจะเป็นพยานบอกเล่า แต่ในกรณีที่เป็นการนำคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เอกสารที่ได้จากคอมพิวเตอร์ชนิดนี้เป็นพยานโดยตรงสามารถชี้บ่งถึงเหตุการณ์หนึ่ง ๆ ได้ด้วยตนเอง เช่นเดียวกับพินัยกรรมเป็นพยานโดยตรงในแง่ที่แสดงว่ามรดกได้ทำพินัยกรรมขึ้น หรือเอกสารก็เป็นพยานโดยตรงที่แสดงว่ามีการทำงานกันขึ้น มิใช่เป็นการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในพินัยกรรมหรือสิ่งต่าง ๆ นั้น

การอ้างเอกสารเป็นพยาน[31] เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นการการบันทึกข้อมูลเป็นพยานบอกเล่า[32] แต่อย่างไรก็ตามบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะพยาน มิได้มีข้อห้ามการรับฟังพยานเอกสารที่เป็นพยานบอกเล่า พยานเอกสารที่เป็นพยานบอกเล่า และตามสภาพความเป็นจริงมีน้ำหนักน้อยกว่าพยานเอกสารที่เป็นพยานโดยตรงการที่จะกำหนดหลักเกณฑ์การใช้เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นการบันทึกข้อมูลเป็นพยานในศาลนั้นข้อที่ควรจะต้องนำมาพิจารณานอกเหนือจากเอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่บันทึกข้อมูลเป็นพยานบอกเล่าแล้ว คือ การใช้คอมพิวเตอร์ในลักษณะเช่นเดียวกันนี้มีใช้ทั้งในหน่วยงานรัฐบาล เอกชน ทั้งในหน่วยงานเล็ก ๆ และหน่วยงานใหญ่ ๆ หรือแม้กระทั่งในปัจจุบันนี้ความนิยมในการใช้คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (personnal computer) มีมากขึ้น และลักษณะในการบันทึกข้อมูลจะมีลักษณะหรือมีความซับซ้อนในขั้นตอนอย่างใดขึ้นอยู่กับความสามารถของโปรแกรม ดังตัวอย่าง เช่น เป็นการบันทึกข้อมูลอย่างเดียว เป็นการบันทึกข้อมูลและมีการคำนวณฐานข้อมูล เป็นการบันทึกข้อมูลในลักษณะถ่ายข้อมูลไปเก็บโดยข้อมูลคงสภาพเดิม เช่น การเก็บสัญญา พินัยกรรม หรือในวงการธุรกิจที่ต้องอาศัยข้อมูลที่เกี่ยวข้องจำนวนมากเพื่อประกอบการตัดสินใจ คอมพิวเตอร์อาจจะช่วยตัดสินใจในการดำเนินธุรกิจให้ผู้บริการตามเงื่อนไขของโปรแกรมที่ผู้เขียนโปรแกรมกำหนด เป็นต้น

ข้อคิดในปัญหานี้ คือ เอกสารจากคอมพิวเตอร์ของหน่วยงานต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ สามารถเป็นพยานหลักฐานได้ทั้งหมดหรือควรมีข้อจำกัดในการอ้างพยานเพียงใด ซึ่งในปัญหาที่ผู้เขียนเห็นว่าเนื่องจากบทบัญญัติกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานพยานเอกสารที่เป็นพยานบอกเล่าคู่ความมีสิทธิอ้างเป็นพยานหลักฐานได้แต่ศาลจะรับฟังเพียงใดหรือไม่เป็นอีกกรณีหนึ่ง[33] ดังนั้นเอกสารจากคอมพิวตอร์ที่เป็นบันทึกข้อความไม่ว่าจะเป็นเอกสารที่ได้จากหน่วยงานของเอกชน รัฐบาล หรือเป็นของส่วนบุคคล ก็สามารถอ้างเป็นพยานหลักฐานได้

---

[31] มยุรี จามิกรานนท์ "การรับฟังพยานบอกเล่าของศาลไทย". (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529) หน้า 183 พยานเอกสารจะเป็นพยานบอกเล่าต่อเมื่อพยานเอกสารได้ถูกนำมาเสนอต่อศาลเพื่อพิสูจน์ความจริง

[32] เรื่องเดียวกัน, หน้า 183. พยานเอกสารเนื่องจากถูกจัดทำขึ้นโดยการบอกเล่าของผู้ทำเอกสารจึงเป็นพยานบอกเล่าถ้าได้ถูกนำมาเสนอต่อศาล เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามข้อความที่ปรากฏในเอกสารนั้น แต่พยานเอกสารจะไม่เป็นพยานบอกเล่าแต่จะเป็นพยานโดยตรงถ้าพยานเอกสารนั้นเป็นสิ่งที่ชี้บ่งถึงเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งได้ด้วยตนเอง

[33] เรื่องเดียวกัน, หน้า 184.

แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากเอกสารจากคอมพิวเตอร์รูปแบบนี้เป็นพยานบอกเล่า ดังนั้นเพื่อที่จะสร้างน้ำหนักความน่าเชื่อถือให้กับเอกสาร ควรที่จะต้องให้คู่ความฝ่ายที่เสนอเอกสารจากคอมพิวเตอร์ นำสืบจุดสกัดข้อบกพร่องของคอมพิวเตอร์ 6 ประการ ประกอบการอ้างเอกสาร ซึ่งจุดสกัดข้อบกพร่องของคอมพิวเตอร์ 6 ประการนี้ เป็นเงื่อนไขในการสร้างความน่าเชื่อถือ[34] หรือจะเรียกว่าเป็นเงื่อนไขในการสร้างน้ำหนักพยานให้กับเอกสารจากคอมพิวเตอร์ แต่ถ้าคู่ความที่นำเสนอเอกสารจากคอมพิวเตอร์ไม่สามารถนำสืบเงื่อนไขดังกล่าวนี้ได้ หรือนำสืบตามเงื่อนไขนี้ได้แต่ไม่ครบทุกข้อ ในเรื่องนี้ผู้เขียนเห็นว่าควรที่จะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่จะเชื่อถือเอกสารจากคอมพิวเตอร์นั้นหรือไม่เพียงใด

<u>ข้อสังเกตุ</u> เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นการบันทึกข้อมูลนั้น ไม่ว่าจะมีรูปแบบในการใช้เป็นบันทึกทางธุรกิจ (business record) บันทึกส่วนตัวโดยใช้คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (personal computer) หรือการใช้คอมพิวเตอร์ในหน่วยงานราชการ เอกสารจากคอมพิวเตอร์เหล่านี้สามารถอ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่มีเอกสารจากคอมพิวเตอร์บางรูปแบบ ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าควรจะตั้งเป็นข้อสังเกตุดังนี้

1. <u>เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นบันทึกทางธุรกิจ</u> (business record)

ผู้เขียนมีความเห็นว่า เอกสารจากคอมพิวเตอร์รูปแบบนี้ค่อนข้างจะมีความน่าเชื่อถือมากพอสมควร เนื่องจากในการประกอบธุรกิจจะมีระเบียบปฏิบัติ หรือรูปแบบในการทำงานที่แน่นอนเป็นขั้นตอน แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่ผู้เขียนเห็นว่าควรจะตั้งเป็นข้อสังเกตุ คือจะต้องพิจารณาระเบียบขั้นตอน ในการปฏิบัติงานของหน่วยงานนั้น ๆ ประกอบด้วยว่ามีระเบียบขั้นตอนการดำเนินงานที่รัดกุมหรือไม่อย่างไร ซึ่งจะมีผลต่อการใช้ดุลพินิจของศาลในการชั่งน้ำหนักพยาน คู่ความที่อ้างเอกสารจากคอมพิวเตอร์รูปแบบนี้จะต้องนำสืบจุดสกัดข้อบกพร่องของคอมพิวเตอร์ 6 ประการ ประกอบเอกสารด้วย

---

[34]จุดสกัดข้อบกพร่องของคอมพิวเตอร์ทั้ง 6 ประการนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรที่จะเป็นเงื่อนไขในการสร้างความน่าเชื่อถือ มากกว่าที่จะเป็นเงื่อนไขในการรับฟังพยานหลักฐาน เนื่องจากในบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน พยานบอกเล่าสามารถอ้างเป็นพยานได้ แต่เพื่อพิจารณาน้ำหนักให้กับพยานเอกสารจากคอมพิวเตอร์จึงควรที่จะต้องนำสืบจุดสกัดข้อบกพร่องของคอมพิวเตอร์ประกอบ

2. <u>เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นเอกสารมหาชน</u>

ผู้เขียนมีความเห็นว่าในกรณีที่เอกสารจากคอมพิวเตอร์เป็นเอกสารมหาชน ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้นหรือรับรองหรือสำเนาอันรับรองว่าถูกต้องแห่งเอกสารนั้นและเป็นเอกสารเอกชนที่มีคำพิพากษาแสดงว่า เป็นของแท้จริงและถูกต้องนั้นควรที่จะนำ ปวิพ.มาตรา 127 มาปรับใช้หรือไม่ ในกรณีนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าถึงแม้เอกสารจากคอมพิวเตอร์จะเป็นเอกสารหาชน ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทำขึ้นหรือรับรองหรือเอกสารเอกชนที่มีคำพิพากษาแสดงว่าเป็นของแท้จริงและถูกต้องก็ตาม ก่อนที่จะให้ข้อสันนิษฐานว่าเป็นข้อเท็จจริงและถูกต้อง จะต้องให้ผู้อ้างเอกสารนำสืบจุดสกัดข้อบกพร่องของคอมพิวเตอร์ 6 ประการ ประกอบเอกสารด้วยและจึงจะให้ข้อสันนิษฐานว่าเป็นของแท้จริงถูกต้องตาม ปวิพ. มาตรา 127

3. <u>เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่เป็นบันทึกทางนิติกรรม</u>

เอกสารในรูปแบบนี้ เช่น สัญญาเช่าทรัพย์สัญญาซื้อขาย สัญญากู้ยืมเงิน พินัยกรรม ฯลฯ เอกสารทางนิติกรรมเหล่านี้ บทบัญญัติในทางกฎหมายกำหนดรูปแบบของนิติกรรมโดยส่วนใหญ่ จะต้องมีลายเซ็นต์ของคู่สัญญา เช่น สัญญาเช่าซื้อรถยนต์จะต้องมีลายเซ็นต์ของผู้ให้เช่าซื้อ และผู้เช่าซื้อรถยนต์ เป็นต้น หรือเอกสารทางนิติกรรมบางประเภทก็ไม่ได้กำหนดรูปแบบของนิติกรรมที่แน่นอน เช่น สัญญากู้ยืมเงิน กฎหมายต้องการหลักฐานเป็นหนังสือ ซึ่งหลักฐานดังกล่าวอาจจะเป็นจดหมาย แต่จะต้องมีการลงลายมือชื่อของผู้เขียนจดหมาย ซึ่งเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์นั้นสามารถที่นำเอกสารสัญญาดังกล่าวเข้าไปเก็บไว้ในสื่อของคอมพิวเตอร์ได้ ซึ่งสามารถพิมพ์ออกมามีลักษณะเหมือนเดิมทุกประการ ซึ่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดังกล่าว ส่งผลให้มีความสดวกรวดเร็ว และปลอดภัยในการเก็บบันทึกเอกสาร แต่สำหรับเอกสารทางนิติกรรม ผู้เขียนมีความเห็นว่าไม่ควรที่จะยอมรับเอกสารจากคอมพิวเตอร์ในรูปแบบนี้ โดยปราศจากเอกสารต้นฉบับ เนื่องจากจะเป็นอันตรายเป็นอย่างมากที่จะรับฟัง เพราะอาจจะมีการแก้ไขต้นฉบับเอกสารก่อนบันทึกลงในสื่อคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากในการตรวจสอบและในการบัญญัติกฎหมาย ควรที่จะมีข้อยกเว้นที่จะรับฟังเอกสารในรูปแบบนี้อย่างชัดเจน ดังนั้นเอกสารจากคอมพิวเตอร์ในรูปแบบนี้จะต้องนำบทบัญญัติกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานเดิม คือ ปวิพ.มาตรา 93 มาปรับใช้

4.2.4.3 <u>หลักเกณฑ์การใช้เอกสารจากคอมพิวเตอร์ที่ใช้เป็นเครื่องมือ</u>

คอมพิวเตอร์ที่ใช้ในลักษณะเป็นเครื่องมือนั้น มีลักษณะเช่นเดียวกับเครื่องมืออื่น ๆ เช่น เครื่องจับความเร็วรถยนต์ เครื่องคิดเลข เรดาห์ ฯลฯ เครื่องมือเหล่านี้

มีความแตกต่างกันคือความสามารถในการทำงานนั้นแตกต่างกันขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ในการผลิต เครื่องจับความเร็วรถยนต์ใช้สำหรับตรวจความเร็วรถยนต์ว่า รถยนต์ในขณะนี้วิ่งด้วยความเร็วเท่าไร หรือเครื่องชั่งใช้สำหรับชั่งน้ำหนัก เป็นต้น

เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในลักษณะเป็นเครื่องมือ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการคำนวณ (calculator) คอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการจำลองเหตุการณ์ (simulation) คอมพิวเตอร์ที่ใช้ควบคุมการทำงานของเครื่องจักรกล(computer control) เอกสารจากคอมพิวเตอร์ในรูปแบบนี้ไม่เป็นพยานบอกเล่า แต่เป็นพยานหลักฐานโดยตรง[35] เพราะสามารถชี้บ่งถึงเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งได้ด้วยตนเอง เช่นเดียวกับพินัยกรรมเป็นพยานโดยตรงในแง่ที่แสดงว่ามีการทำสัญญากันขึ้น มิใช่เป็นการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในพินัยกรรม หรือสัญญานั้น

ถึงแม้ว่าเอกสารที่ได้จากเครื่องมือเป็นพยานโดยตรง แต่เพื่อที่จะสร้างน้ำหนักความน่าเชื่อถือให้กับเอกสาร ควรที่จะต้องให้คู่ความฝ่ายที่เสนอเอกสารจากคอมพิวเตอร์นำสืบจุดสกัดข้อบกพร่องของคอมพิวเตอร์ 7 ประการ ประกอบเอกสาร

เนื่องจากความซับซ้อนและความยากลำบาก ที่คนธรรมดาจะสามารถเข้าใจในกระบวนการทำงานของเครื่องมือดังกล่าว ทำให้การนำสืบถึงการทำงานของเครื่องมือนั้น จะต้องอาศัยพยานผู้เชี่ยวชาญสืบประกอบพยานเอกสาร และเอกสารจากคอมพิวเตอร์ในลักษณะนี้ก็เช่นเดียวกัน ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรที่จะนำพยานผู้เชี่ยวชาญมาสืบประกอบ เพื่อพิสูจน์ว่าคอมพิวเตอร์ทำงานไม่ผิดพลาดตามหน้าที่ปกติ กล่าวคือ เครื่องปฏิบัติงานอย่างถูกต้อง เพื่อที่จะทำให้เอกสารจากคอมพิวเตอร์รูปแบบนี้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ ซึ่งในบทบัญญัติกฎหมายลักษณะพยาน ให้การแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญอยู่ในดุลพินิจของศาล หรืออาจจะโดยคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้[36]

---

[35] Michael Zendar, The police and criminal evidence Act 1984, (London : Sweet & Maxwell, 1985), p.107.

[36] ยิ่งศักดิ์ กฤษณะจินดา. กฎหมายลักษณะพยาน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 171.

ความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญจะต้องวางรากฐานอยู่บนหลักเกณฑ์ดังนี้ 1. หลักวิชาการ 2. หลักความเป็นจริง แต่อย่างไรก็ตามในกรณีที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามไม่ยอมรับเอกสารก็สามารถถามค้านเอกสารได้

4.3 <u>การชั่งน้ำหนักเอกสารจากคอมพิวเตอร์</u>

การรับฟังและการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน เป็นปัญหาคนละขั้นตอน การที่ศาลใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานใด ย่อมแสดงว่าพยานหลักฐานนั้นผ่านขั้นตอนการรับฟังแล้ว [37] ในคดีแพ่งศาลมีอำนาจในการรับฟังพยานหลักฐานต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง โดยอาศัย ปวิพ. มาตรา 104 ซึ่งบัญญัติว่า "ให้ศาลมีอำนาจเต็มที่ในอันที่จะวินิจฉัยว่า พยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบนั้นจะเกี่ยวกับประเด็น และเป็นอันเพียงพอให้เชื่อฟังเป็นยุติได้หรือไม่ และพิพากษาคดีไปตามนั้น" ส่วนในคดีอาญาโจทก์จะต้องนำสืบให้ปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำผิดจริงตาม ปวิอ. มาตรา 227 ซึ่งบัญญัติว่า "ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัย ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่างพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่า มีการกระทำผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย" ซึ่งในกรณีชั่งน้ำหนักพยานเอกสารจากคอมพิวเตอร์นั้น จากที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้แล้วว่าเอกสารจากคอมพิวเตอร์นั้น แก้ไขได้ง่ายโดยไม่มีรอยลบ ขีดฆ่า ให้เห็น และกรรมวิธีในการดำเนินงานซับซ้อน ยากที่บุคคลที่ไม่มีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์จะสามารถเข้าใจได้ หรือบางโปรแกรมที่มีความซับซ้อนมาก ๆ ผู้ที่มีความรู้คอมพิวเตอร์บางครั้งอาจทำความเข้าใจได้ยาก จากเหตุผลดังกล่าวนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าศาลควรจะต้องนำหลักเกณฑ์ 2 ประการ ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ประกอบการใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานด้วย คือ

1. ให้คู่ความฝ่ายที่นำเสนอเอกสารจากคอมพิวเตอร์นำสืบจุดสกัดข้อบกพร่องของคอมพิวเตอร์ 6 ประการ [38] ประกอบเอกสารโดยให้ถือว่าจุดสกัดดังกล่าวนี้เป็นเงื่อนไขในการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับเอกสาร ดังนั้นการที่คู่ความสามารถนำสืบได้เพียง 1 ข้อ หรือนำสืบได้เพียง 4-5 ข้อ หรืออาจจะนำสืบได้ทั้งหมด ศาลจะต้องพิจารณาประกอบกับคำให้การหรือพยานหลักฐานอื่นด้วย โดยมิใช่ถือเอาจุดสกัดดังกล่าวเป็นบรรทัดฐานกำหนดความน่าเชื่อถือของเอกสารทั้งหมด เนื่องจากเพราะว่าจุดสกัดข้อบกพร่อง 6 ข้อนั้น กำหนดขึ้นมาโดยใช้หลักเกณฑ์

---

[37] มยุรี จามิกรานนท์, " การรับฟังพยานบอกเล่าของศาลไทย " (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 258.

[38] ดูรายละเอียดจุดสกัดข้อบกพร่องของคอมพิวเตอร์ 6 ประการ ได้ในหน้า 89-90.

ที่นำมาจากหน่วยงานที่มีระบบคอมพิวเตอร์สมบูรณ์แบบ สำหรับหน่วยงานที่ไม่สามารถนำสืบจุดสกัดข้อบกพร่องได้ครบ 6 ประการ อาจจะมีข้อมูลที่ถูกต้องตรงความเป็นจริงก็ได้

2. เมื่อมีปัญหาเกิดความไม่เข้าใจ หรือเกิดข้อขัดแย้ง ในความถูกต้องของเอกสารจากคอมพิวเตอร์ โดยที่ศาลเห็นว่าสมควร หรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ โดยทำเป็นคำขอ ให้ศาลมีคำสั่งตั้งผู้เชี่ยวชาญนำสืบประกอบเอกสารจากคอมพิวเตอร์ได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย